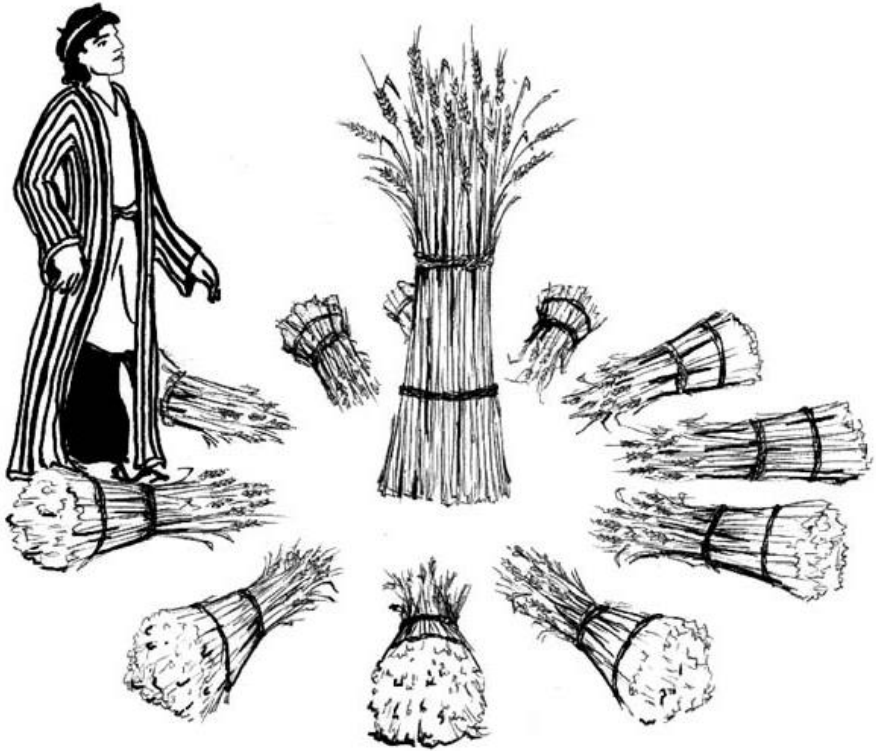

Naabii Suseef

Séréel ndút

Naabii Suseef

L'histoire de Joseph

Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pour obtenir d'autres exemplaires, merci d'écrire
à dptlfesen@gmail.com

L'histoire de Joseph

Traduction en ndút du livre biblique Genèse,
chapitre 37, les versets 2 à 36 ;
chapitre 39 jusqu'au chapitre 50

En langue ndút

Sénégal
Afrique de l'Ouest

Deuxième Edition
2020

Illustrations

p 7 Horace Knowles © The British & Foreign Bible
Society 1954, 1967, 1972, 1995

p 26 Alliance Biblique Universelle © 1984

Toutes autres illustrations par Corrie Francis
utilisées avec la permission de la SIL Cameroun

© 2020 Wycliffe Bible Translators Inc.

Kúnsëe

Téeríi bee won sun fi naabii Suseef. Suseef non koyyi sabboo a ana yi Yakop ; daa ri bahii pëliin fë, Bensame fa bani boku yaay a baap ra. Daa ri saawi Rasel fa Yakop húmú lukki faha' ri béeb di belebbi ra. Yakop húmú laha' beleb iniil : Leyaa, Rasel, Bilhaa a Silpaa. Yakop, koy Isaak fi Abraham daa boffi bëewí sabboo a ana ya yípú talli Israyel ra. Koope daa húmú lof tiyi, dëekë'té rí Israyel.

Iña wonu téeríi bee ra, beyuu téeríi gaana na wonuu Bíibël rë.

I tééré daa boolluu yugusuute Bíibëlë. Naabee ke Suseef beh, beyuu téeríi Dalaana na wonu « Genèse » di tuwaab ra.

Tééré yë filiib Bíibëlë, lecsuu a i sapiitar ; sapiitarra lecsuu a i saar. Sapiitar hom tîinndúu a níméré gaan ya' sugu dalaani sun, ti dee nen :

37 saar hom tîinndúu a níméré yutuud ya' sugu dalaani sun, ti dee nen : ²

Don ot níméré ana ñéerë' ti dee nen raa : **37.4**,

yúhí bití bee d'éb d'ë daa sapiitara, bee ñee na ra daa saara.

Unna kofeel ra

Don ot uni bínëe daa lukki súul rëe, ti bee nen : *ébrë*, lah sëemí uni baaha filiḅ « Unna kofeel ra », hom d'úmëení téerëe rë. Di filiḅ « Unna kofeel ra », don ay ot leerali unni bëewë meeruy wa, te caakuy ti wonu ra, tii yi bëewë a tii yi ginna filiḅ téerëe. Lahte bal unna aaluu tuwaab mbée síñí rë, af bití bëy ndút húmú yíih wë merees ti uni bee nen : *reseñ*, a yee yénké bití lahte solo níi rë.

Unna feey fi téerëe

Don ot koy un yutuud leba' a un ya' ñamaa sun, mani uni beh : <lémí^a>, lah sëemí yee faha' ri won ra feey fi téerëe, hëbís nímérë yí sapiitara a saara. Yee ee na, ébrë yahti bílíd yii ñee waal toḅ raa, di na tíkëlsë' rí unna wonada, mín bokeeh a di na paga' ri ndút níi lukki lan af bëy ndút në. Mín lah di ébrë wona homa filiḅ saari ana fa, deefa di ndút, d'i lukki eta' bití d'i homa filiḅ saara d'éb d'ë ; ñéyrú

waal daaha raa, wona ay lukee gaaw haal af na.
Lahaa mani yugusa¹ yi yaa faraaah, wa tiiinduu a
nimeere yi saarra yugusuu ra, ti dee nen : <¹³⁻¹⁴ > di
sapitaar 37.

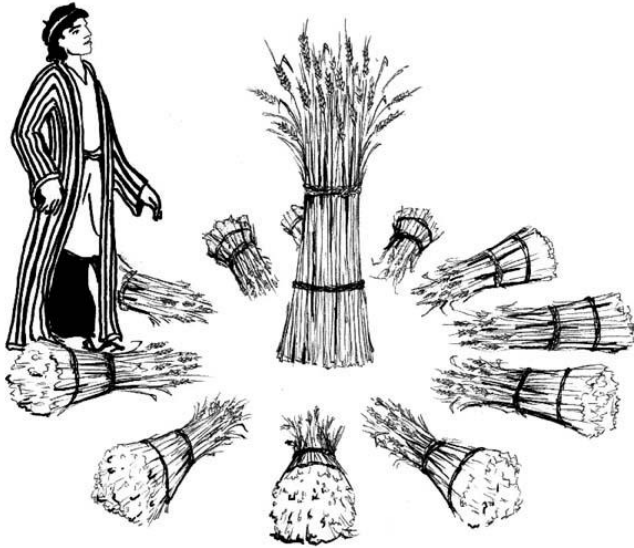
Heeyi Suseef

37 ² Bee daa naabii faam Yakop. Suseef kora' leelii koy-baappi, koyyi Bilhaa a Silpaa belebbi boffi níi bee laha' ri kíil sabboo a kíil paana ra, wa na ñéerúu níid pe' a har. Lahte bis, di bílídte boffi iñi bossa na wonu sun fi wa ra. ³ Yakop húmú lukki faha' Suseef di koyyi, biti di lah ri baha ki. Di húmú saamidte ri búub lémi^a. ⁴ Koy-baappi oluu wa biti boffi wa lukki faha' ri filiib fi wa béeb rë, ngaarute ri níi hanndal ki wa neblay^b.

⁵ Bisa ín, Suseef heeyce, bílídte koy-baappi, wa baatuute rii ngaad. ⁶ Na bílíd dí rë, di won wa tih : « Síkiríi, mi bílíd don heeji so'. ⁷ Ëlsíi : yen húmú meey, yen na poku jaak. Jaagi so' yíppée koloh canke, yi ron ayute yekute fíyí. »

^a**37.3** *búub lémi* : Búubí lémée daa teeɓa' biti boffi lukki faha' ri di koyyi.

^b**37.4** *níi hanndal ki wa neblay* : Di ébrë, bíníyúu deh : *níi wa na mínlíh wona' a ri a jaamma.*

⁸ Koy-baappi wonu ri tih : « Fu buur aa fu dak ? Daa fu wah ? » Wa baatuute rii ngaad di heeji a wonaddi.

⁹ Di heey'ilte, bílíd'té rí koy-baappi won tih : « Mi heey'ilte, mi otte na'a, céyín fë, a hul sabboo a hul yínë yekute fíi sè'. »

¹⁰ Di bílíd' heeja boffi a koy-baappi ; ndaa boffa na won afa tih : « Heejee ke ro baa mën dí heey' ? Fu homay woni biti funi yaafu a koy-baappu ay yek fíyú níi fun sígímíd' dë ë ? »

¹¹ Koy-baappi eeñjuute ri, ndaa boffa helte nuf heeja

Yaayi Suseef

¹² Lahte bis, deef koy-baappi Suseef suute níídí yubi boffi wa luufi Sihem. ¹³⁻¹⁴ Yakop won Suseef tih : « Koy-baappu íníh níírëeyín Sihem woo ? Aye mi wol ro waa na : paye fu kénsëh níi fu yúh dee homuu wa a yuba ra, fu nimil raa, fu teeḅ so¹. » Suseef tahte won tih : « Kotta yeh. »

Yakop wola'te ri deh húur mí gini Heboron daaha, Suseef yula'te ri nunji Sihem.

¹⁵ Laha¹ ri ra, ow deeffe ri na yídëelëh luufa, meelte ri won tih : « Fu saam yih ? » ¹⁶ Di won dí tih : « Mi saam koy-baappi so¹. Fii soo teeḅ tígë në níirúu wë dee ra a ? »

¹⁷ Bëe¹ won dí tih : « Wa koluute deh, te mi kelohte wa na beytuu waal Dotan. »

Suseef téebídté wë níi deeffe wa Dotan. ¹⁸ Di teem hanndal, koy-baappa séenúté rí, wa na peenu bëemí. ¹⁹ Wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Ęlí !

Heeyohi gaana ee ac da. ²⁰ Ęyí kan ! Yen yíp ríi hap húl, yen bet di filiḅ yéem^c ; lah raa, yen bíllún biti gúmú^d daa ñam ri, níi yen yúh tígë teem heeyi ra. »

²¹ Ndaa kela' Ruben yii bah, na sēmlē' rí nuf won tih : « Yen ḅanuy rii hap. ²² Ñif ḅanay keen ! Bétí rí filiḅ fi yéemē luufi beh, te ya' ḅanay tíkēh faana. » Yaaha béeḅ Ruben ḅona' sēmlē'í koon, nimiliḁ di boffi na.

^c37.20 *yéem* : cēldúu cēldēe, ndaa ri nuḅi nooḁte, hacu téekínēe muluḅ.

^d37.20 *gúmú* : cēldúu cēldēe, ndaa di bíníi ébrē ē, di rabi sohoorte.

²³ Laha' Suseef koy-baappi na ra, wa yípútée nís búubí lémëe bekoh ri ra, ²⁴ wa habute ri, betute ri tal yéemë ; deef yéemë síĩncé, lahay mulub.

²⁵ Filoon fi baaha, wa anutee took, na ñamu.

‘Béyrúu wë affi wa ra, wa séenúté d̄uuli Ismayella d̄uhúu Galaat d̄a na ayu a i géléemmí séfú i yin heeñlaa a payaa, na suu yaayi wa Ésíp. ²⁶ Yudaawon koy-baappi tígí daaha tih : « Hawi ñéedí yen a d̄abi húlí ay yen baate yih ? ²⁷ Ęyí yen yaay ri yiikoh yi Ismayella, te ya' yi yen banay tíkëh faana, d̄i ñéedí yen te ñif ma faani daa na tíl faanni yen. » Koy-baappi ñéerúuté a ri yii baaha.

²⁸ Lahuu Ismayella waa na ra, wa nísúté Suseef yéemë, yaayute wa ri a sekel sabay ana (20)^e ; bëewí yaa kúrëelúuté rí Ésíp.

²⁹ Nimila' Ruben yéemë rë, d̄i otte biti Suseef ínlih në. ‘Di d̄adte búubí^f, ³⁰ wëegíssé ñéyíddí në won wa

^e**37.28** *sekel sabay ana (20)* : daa ganjarma légéy níirëh kíil ana a caan bín fë ; daa cadum ñaam yaaal yínë bal.

^f**37.29** *d̄adte búubí* : Ébrë d̄ara' búubí biti ri tít, afa kúnëh ; ndaa Séréel tíkë' ya' yi afi.

tih : « Kúkëyë ínlih në ! May teye di kan ? »

³¹ Tígí daaha, wa oolute sékét, beyute búubí Suseef, ooyute ñif ma. ³² Wa kéyrúuté boffi wa búubí lémëe, ñéerë'té a unni yeh : « Ole yee píyú fun ra ; kénsée nda fay yúhsë' búubí koohu raa. »

³³ Yakop yúhsë'té rí, fonke won tih : « Búubí koy so' ! Gúmú ñampe ri ; Suseef palsuu palsoo. »

³⁴ Yakop dadte búubí, haamohte saaku⁹, jëtdëhté koohi yii maañce. ³⁵ Koyyi, yaalla a belebba béeb, caguute, na mësdú rí ; ndaa ri kaa'a'te keloh, na won tih : « Èe-ëe', may jëtdée koy so' ní mi deefid di búudé. » Te ri looyte Suseef looyi misikke.

³⁶ Lahuu Ismayella Ésíp rë, wa beyute Suseef, yaayute ri Potifaar, dak di dakki gaanni buuri Ésíp, bee kúf wohoh ya ra.

⁹**37.34** *haamohte saaku* : Hena Ndút koon, di ay jímbëerée úuf súul.

Pesi Suseef Ésíp

39¹ Kúruú Suseef ní lahte Ésíp rë, Potifaar, ow di bëy Ésíp, non dakki gaanni buur, bee kúf wohoh ya ra lompe ri Ismayella na. ² Bi ñéerë' Koo-Yahwee a Suseef, yii paŋ ri béeb ñee waal, di yeeltee dék faam Potifaar yíkíi. ³ Ola' Potifaar biti yii cëgídf Suseef béeb Yahwee ñéerë' në, keeña sosse dii na, ⁴ di béyídté rí, lébídté rí hëbísí, yedte ri una faam fa. ⁵ Kola' baaha, kúrí Suseef faam fa tahte ní Yahwee barkelte faam Potifaar ; iña faam fa a yee meeyya béeb Yahwee barkelte wa. ⁶ Potifaar tíkké iña laha' ri ra béeb ya' Suseef. Di yeel lahlay pagaf, henay yii lej ñami.

Suseef a beleb Potifaar

Suseef húmú mitte ow te ri nebpé yeel. ⁷ Lahte bis, beleb Potifaar yíppé íl sun fi Suseef, won di tih : « Aye fu fanoh a so'. » ⁸ Ndaa Suseef kaa'a'te won di tih : « Yíkíi së' tíkké iña faam fa béeb ya' so', te ri

na meellileh so' yin. ⁹ Owⁱ lukleh so' un faam fi beh, te yaalu kaddaay so' yin henay do fi belebi. May rii pagee yii bosu baa dí níi mi bakaare fíi Koope ? »

¹⁰ Yíilée Koo faraah, belaa wëegís wona, ndaa Suseef kaa'a'te fanoh a ri biiy' te na lebeeh ri.

¹¹ Bisa ín, ðeef súrgë yínë sah húmúy filið faam fa, Suseef haalte na légéy ti merees nen. ¹² Belaa ðeef ri daaha, haba'te ri búubí, won dí tih : « Aye fu fanoh a so'. » Ndaa Suseef búutté saañce ëssín, hella'te ri búubë. ¹³ Ola' belaa bitu Suseef hegohte

^{39.9} Ow : Di ébrë, bíníyú ðeh : *Di sah.*

helte búubí ya' yi ra, ¹⁴ di fonke, dëkké súrgë yë won wa tih : « Ëlsí bee kan ! Ndeke yen komu *Ébrëyí' ac hégílë'í yen. 'Di yuloh soo na, na maannda' débí sè', mi antee liik. ¹⁵ Kela' ri foñi so' sun maa dëekë' hílíp, di helte búubí hëbís sè', hegohte dúhté ëssín. » ¹⁶ 'Belaa antee yef búubí Suseef hëbísí níi bee nimila' yaali faam fa ra. ¹⁷ 'Di wëegíssé unna, na bílíd won tih : « Ñaami Ébrëe kom fu fun ra yuloh hégílë'í sè' koon, ¹⁸ ndaa foga' mi sun maa dëekë' hílíp, di helte búubí hëbís sè', hegohte dúhté ëssín. » ¹⁹ Kela' yíkíi Suseef unnee bílíd dí belebi ra^k, di neeɓpe níi talla' las. ²⁰ 'Di habrohte Suseef, bekrohte ri kasaa na téy'dë' buur bëewí rë. Suseef yeelti míllë' kasu.

^j**39.14** *Ébrëyí* : 'Bëy tali Abraham i Ébrë. Tii Ébrë dala' Abraham na.

^k**39.19** *unnee bílíd dí belebi ra* : Di ébrë, bíníyú deh : *unnee bílíd dí belebi ra na won dí tih* : « Ñaamu paga' so' yii bee deh. »

Pesi Suseef kasaa

²¹ Ndaa Koo-Yahwee yedday Suseef te teebpe ri naa'-keeñ, tahte nii keeñ daga kúdf kasaa ra sosse dii na. ²² Di béyídté Suseef, tíkké bëewë filiíb kasaa béeb ya'i ; yii nay pagu béeb, Suseef daa na lec. ²³ Daga kúdf kasaa ra na yeelti paglileh yin di légéyë tík dí ya' Suseef ra, ndah bití Yahwee ñéerë'té a ri, te yii cëgídf rí béeb ñeya' waal'.

Heeyyi dakki ana ya

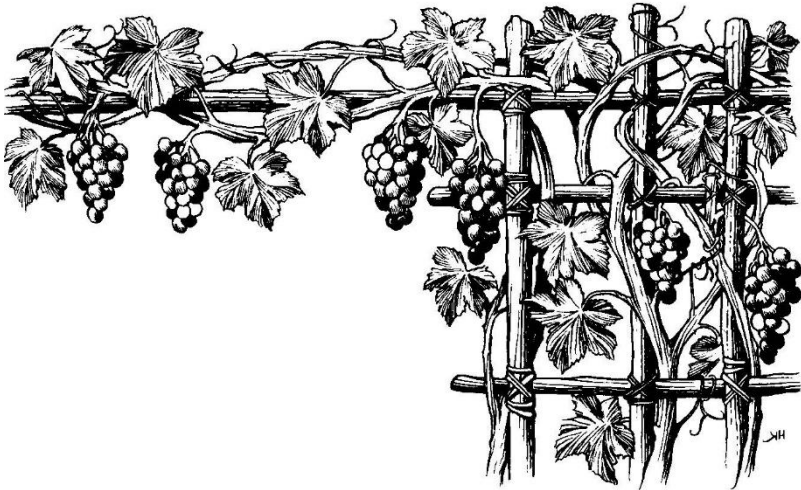
40 ¹ Hompe nii dak ana di dakki buur, bee kúdf hanna a bee kúdf paña ra tooñute buur ² nii di neeba'te wa, ³ antee wa bekroh kasaa téyúu Suseef ra. ⁴ Daga kúdf wohoh ya ra tíkké wë ya' Suseef, di na tooppitoh wa.

Wa homute kasaa nii ⁵ elga ín, daga kúdf hanna a bee kúdf paña ra heeyute. Heeyya, bina-bina béeb

¹39.23 ñeya' waal : Di ébrë, bíníyú deh : *Yahwee ñéyídf dí waal.*

a yee won di ra. ⁶ Yíilè' Koo ní Suseef deefidte wa ra, di otte biti keeñni wa man nebay nen, ⁷ di won wa tih : « Don lahuu yi bal ? Don sídúu yih ? » ⁸ Wa wonu ri tih : « Fun heeyu heeyo, fun anutee lahuy bëyí nay fun teebe yee won heeyfa ra. » Suseef won wa tih : « Koo mín teebe' yii won heey béeb. Bállí sè' wë noo mi keloh. »

⁹⁻¹⁰ Tígí daaha, daga kúf hanni buur ra bílídte rí heeji won tih : « Mi ot tal béeeñí laha' ya' éeyë filib heeji so'. Di jibisse, capusse, goñni reseña yíppée non.

¹¹ Mi hampe gulii^m buur ya' so', mi heɓpe reseñña, mi pooyce wa filiɓ gulaa, mantee ri yed yíkíi sè'. »

¹² Suseef won ɗi tih : « Heeja faha' woni yii beh : ya' yi éeyë yí béeeñë daa waal éeyë. ¹³ Waal éeyë fíi, buur ay béyíɗ afu, wëegísíɗ ɗë légéyú. Fay rii ɓek gulii ya'i ti merees nen. ¹⁴ Fu wëegís faam buur níi fu took raa, lah hele nuf soo na biti neba' ro, fu pagíɗ so' yii wuni beh : lah gonle a buur yii lenke soo na níi mi ɗúh kasii beh. ¹⁵ Ndée, mi këllúu gin fun a doole, mi kúrúte deh. Te dee ɓal, mi pagay yii cal kasu. »

¹⁶ Ola' daga kúɗ paɗa ra biti Suseef won yii neɓpe keloh heeja ra, ɗi won ɗi tih : « So' ɓal mi heeyce, mi enohte wa' kuun éeyë. ¹⁷ Wa'a paa' sun ra túm kuunna faha' buur ra kep. Yakka ayute na yoku filiɓ wa'a. » ¹⁸ Suseef tahte won tih : « Heeja won yii beh : wa' yi éeyë yë daa waal éeyë. ¹⁹ Waal éeyë fíi, buur ay béyíɗ afu níi sun, keɗ ro sun kilik, te suulla ay ac ñam ro. »

^m40.11 *gulii* : Di ébrë, bíníyú deh : *kaas*.

²⁰ Waali éeyë fë, tee'a' wëegísí bisa took buur
nguur ka raⁿ, buur cëgídté gimaak, dëekké dakki
béeb. Di dúhídté daga kúf hanna a bee kúf paña
ra kasaa, cëgídté wë^o leelii bëewë. ²¹ Di wëegísídté
bee kúf hanna ra légéyí, daga bekaatte ri gulaa ya'
ti meres nen. ²² Ndaa daga kúf paña ra hawute,
kerute sun kilik. Iña heeyya béeb hente ti dee
wona' wa Suseef ra nen. ²³ Ndaa nuf daga kúf
hanna ra paylay Suseef na, di halte ri.

ⁿ40.20 *bisa took buur nuur ka ra* : Lahte bëewí habuu ri
deh : *bisa límú buur ra*.

^o40.20 *cëgídté wë* : Di ébrë, bíníyú deh : *béyídté affi wa*.

Heeyyi buuri Ésíp

41 ¹Tíkëh kíil ana, buur heeyce. Filiíb heeja, di caŋ búk laahi Níl, ² di otte fana paana yi wunute te líifúté dúhúté laaha, na njemetu jeñ fa. ³Filoon fi wa, ŋak fana paana kay yi bosute níi bos dúhúté laaha, deefrute yee déb dë búk laaha. ⁴Tígí daaha, ŋakki fañja bosute níi rë yípútée ñam fañji paana yi wunnee déb dë béeb. Buur yúunëhté. ⁵Di nee'aatte, heeyilte : di otte yaaŋga paana yi líifúté te wunute dúhúté baaja yínë. ⁶Yaaŋga paana kay yi sayŋaanute, mbëeyë më tampe wa dúhúté filoon fi yee déb dë. ⁷Yaaŋga ya sayŋaan ra yípútée hon paana yi wunnee déb dë dodok. Tígí daaha buur yúunëhté antee yúh biti heey heeyo.

⁸Yíilë! Koo ra, af buur kúnëhté, di dëekrëhté díkísëh yë a bëewë lahu un Ésíp rë béeb, bílídte wë heeyyi. Ndaa ow ëe ow waa na mínéh ríi teeë yee won heeyya ra. ⁹Tígí daaha, daga kúd hanna ra tahte won buur tih : « Woteh, mi nérsëhté tooñee ke so' merees. ¹⁰Fu húmú neeba'te funi daga kúd

paŋa ra ní fu bekrohte fun kasii daga kúf wohoh ya ra. ¹¹ Elga ín, fun heeyute ; heeyya, bina-bina béeb a yee won di ra. ¹² Filiḅ kasaa bín fë, deef lahte fiil Ébrë húmú fun na. Di ñaami daga kúf wohoh ya ra. Bíllúu fun di heeyya ra, di teeḅa'te bina-bina béeb yee won di ra. ¹³ Te iña béeb hente ti dee wona' ri fun wa ra nen. Mi wëegísírúté légéyí së', bëyí yínëe hawute, kerute. »

Yee won heeyyi buur ra

¹⁴ Buur naha'te kalii Suseef, di yíppée dúhrú kasaa, nenute, lofute búuḅ, acce caŋke fíi buur.

¹⁵ Buur won di tih : « Mi heey' heeyo, te lahay bëyí mín sëe teeḅ yee won heeyya ra. Te mi kelohte biti heeji bíllú fú béeb, fu mín teeḅa' yee won di ra. »

¹⁶ Suseef tahte won tih : « So' neh ! Koope daa mín rëe teeḅ key fú. »

¹⁷ Buur tahte won Suseef tih : « Filiḅ heeji so' mi h́mú caᅇ búk laahi Níl. ¹⁸ Mi otte fana paana yi wunute te líifúté d́húté laaha, na njemetu filiḅ jeñ fa. ¹⁹ Filoon fi wa ᅇak fana paana kay yi śhúté níi śh, śfúñúté níi, d́húté laaha. Wa bosu bosu níi mí elliᅇy mani wa filiḅ Ésíᅇ béeb. ²⁰ ᅇakki fañji bossa yípútée ñam fañji paana yi wunnee d́eb d́e. ²¹ Fañji bossa honute wanna dodok, ndaa ow mínéh yúh biti wa haalute loo yi wa, ndah biti wa lísúu bos ti merees nen. Tígí daaha, mi yúunëhté. ²² Mi heeyilte, mi otte yaaᅇnga paana yi líifúté te

wunute dúhúté baɔŋa yínë. ²³ Yaɔŋga paana kay yi sayŋaanute, mbëeyë më tampe wa dúhúté filoon fi wa. ²⁴ Yaɔŋga ya sayŋaan ra yípútée hon paana yi wunna. Yaa béeb, mi bílídte wë díkísëh yë, ndaa ow ëe ow mínéh sëe teeɓ yee won wa ra. »

²⁵ Suseef won buur tih : « Heeyyi ana ya won yaa yínë. Koo teeɓ do yee nay rii page ra. ²⁶ Fañji wunni paana ya daa kíil paana, a yaɔŋga yi wunni paana ya, kíil paana bal ; kon heeja yínë. ²⁷ Ŋakki fañji paana yi kayya bosute níi bos ra, a yaɔŋga yi paana ya sayŋaan níi mbëeyë më tampe wa ra, kíil paana bal, ndaa i kíil yaaɓ. ²⁸ Buur ! Daa ri yee na wona¹ mi ro koon bitih, Koope hom teeɓu yee nay rii page ra. ²⁹ Kíillí paana yee fíi yee ac kíillí laaɓpe níi laaɓ filiɓ Ésíɓ. ³⁰ Kíil paana yi ac yaabi misikke nay naa tíkée, tah níi bëewë hal kíillí laaɓɓa gét dë. Yaaba ay múkíl gina. ³¹ Yaaba ay misik níi tígí teem misik, te bëewë ii yúhíl biti sah laaɓ lëhídté. ³² Fu ot heeja aya¹ waal ana, yúhé biti Koope caŋke paŋi, te ii maañ fíi.

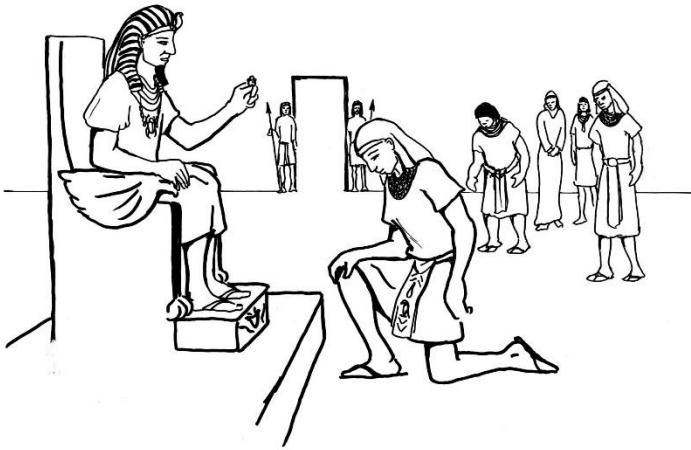
³³ « Buur, kon fu talla¹ biti fu yíppí saam bëyí ñaañce te bonte, fu tík gina ya'i. ³⁴ Lah fale bal filiḅ gina bëewí nay yeeke túm. Misahi caḅ filiḅ Ésíḅ béeb, hena ḡaal iip raa, yínëe nísú, hen túmë níi bín dúmëe kíillí laabbi paana ya ra. ³⁵ Kíillí laabba na ac yee ra, bëewí yaa ay négíree ḡaalla, gaḁ wa filiḅ gin-taah ya, fu yeele na, hen pesaa. ³⁶ Hen daaha raa, gina ay lah cëtëelëe daa níi bín dúmëe kíillí paana yi yaaba ra. Tígí daaha, bëy gina ii húl a yaab. »

Tígí Suseef af gini Ésíḅ

³⁷ Woni Suseef neba¹te buur a dakki. ³⁸ Buur won dakki tih : « Koo soḁte bëyí bee nufi níi dí lííffé. Mbaa yen ay olil mani ? » ³⁹ Buur yeeltee won Suseef tih : « Koope teeb ro iñyaaha béeb rëe, deef lahay bëyí teemma¹ roo ñaañ a bon. ⁴⁰ Kon daa fu nay këllée gina^p, te bëewí së¹ béeb ay ñeye unu. Ñaani buur ka kut nay bíssée biti daa mi paa¹ ro sun. » ⁴¹ Di wonilte ri tih : « Wote fee Koo beh, mi

^p41.40 *gina* : Di ébrë, bíníyú deh : *faam so'*.

tíkké rë af gini Ésíp béeb. » ⁴² Buur antee nís supii, bekke ri kun Suseef^q ; di bekke ri búuḅ naa' peyeḅ bi píisë kofeelte^r, líkké rí suumi úrís lúum. ⁴³ Di yëegídté Suseef wëtíirí ana fi, i ow këllúuté na wonu : « Ēní rí waal^s ! » Buur tíkë'té rí ḁah af gini Ésíp béeb. ⁴⁴ Buur tíkílté won Suseef tih :

^q41.42 *supii, bekke ri kun Suseef* : Supii buur daa na teeḅa' bití unna wonu ra ḁúhë' buur na. Supaa laha' tamponji buur ; daa ri na siñiyuu kéettí nguur ka.

^r41.42 *búuḅ naa' peyeḅ bi píisë kofeelte* : Di tuwaab : « de fin lin » ; bëewí gaanna Ésíp daa na bekuu ri a suumi úrís bal.

^s41.43 *Ēní rí waal* : Bíníi ébrë ë ḁéḅeenë tasa'te lan. Lahte bëewí habuu ri ḁeh : « Bëyít ! » mbée : « Yékí feey ! »

« Daa mi buur ! Ndaa, ow kaañay paŋ yin dee te ñeyeh roo na. »

⁴⁵⁻⁴⁶ Suseef húmú laha' kíil sabay éeyë (30) na komu ri buur ra^t. Kola' baaha, buur dëekë' rí Safnat Paneyah, onte ri Asnat koy Potiferaa béeb. Potiferaa seeyoh di gini On.

Suseef hela' buur daaha, kolohte na wër kénsëhí Ésíp béeb.

⁴⁷ Filiíb kíillí laabbi paana ya, léffë gaante. ⁴⁸ Suseef négírë'té ŋaalla kíillí paana ya béeb Ésíp, gadte wa filiíb ginna ; gin fi gin béeb, ŋaalla kola' meeyya leboh ri ra garuu na. ⁴⁹ Daaha, Suseef gadte pesaa caak ti pep feey nen. Dee teem ŋaalla caak ra, tahte níi nuf taslay kíiní wë. Caagi wa yúukké af.

^t41.45-46 *na komu ri buur ra* : Lahte bëewí habuu ri deh : *na dal ri légéy faam buur ra.*

Koyyi Suseef

⁵⁰ Na lah yaaba ra, béeb Suseef, Asnat fi Potiferaa, lahte koy yaal ana. ⁵¹ Suseef dëekë' saawi Manase^u, di won daaha tih : « Koope onte so' ní mi halte mogi so' béeb a wulohi so' faam baaso'. » ⁵² Di dëekë' ñéedë Efarayim^v, di won daaha tih : « Koope onte so' i koy gina looca' mi ra. »

Yaaba

⁵³ Dúmë' kíillí laabbi paana ya Ésíp rë, ⁵⁴ kíillí paana yi yaaba yíppée dal, ti di húmú wona' ri Suseef ra nen. Yaaba labpe ginna béeb, ndaa dee teem gini Ésíp rë béeb yeffe pesaa. ⁵⁵ Laba' yaaba bëy Ésíp rë, gina béeb na foŋ af buur, di won wa tih : « Gétí Suseef na, yii won di ron, lah pëgí rí. » ⁵⁶ Bi baatti misik yaaba gina, Suseef kúnsírëhté

^u**41.51** *Manase* : Di ébrë, tii Manase mada' a : tahte ní mi halte.

^v**41.52** *Efarayim* : Di ébrë, tii Efarayim mada' a : keñilte so'.

gad̥di pesaa ya, na yaay bëy Ésí̥p pep. ⁵⁷ Bëy ginni kayya béeb̥ ayuu lom pep Suseef na bal, bi dah yaaba bëewë në béeb̥.

Woli Yakop koyyi Ésí̥p

42 ¹ Kela' Yakop biti pep^w lahte Ésí̥p rë, di won koyyi tih : « Don gooru yi dee ti bëewí lahuy pagad̥ nen ? ² Mi kelohte biti pep lahte Ésí̥p. Pëyí don lome na tokaa ñiin, toñeh yaab̥ hap yen ! »

³ Daaha, ow sabboo di koy-baappi Suseef yípútée koloh suute lom pep Ésí̥p, ⁴ ndaa Yakop yed̥day Bensame koy-yaafi Suseef ñéerë' a wa : di sídë' biti yin ay rii kate.

⁵ Bi laab̥ yaaba Kanaan béeb̥, koyyi Yakop a i ow kay daa tee'uu lom pep Ésí̥p.

^w42.1 pep : Bín fë bëy Ésí̥p a bëy Kanaan húmú línúu bele.

Tee'a'i Suseef a koy-baappi

⁶ Bín fë, ðeef Suseef daa tíkú af gina, te ðeef daa ri na yaay bëewë béeb pep. Lahuu koy-baappi fíyí, wa yekute, sígímírúté rí ní púkkí wë daapohte feey.

⁷⁻⁸ Ola' Suseef koy-baappi, ði yúhsë'té wë, ndaa ri teekiraay wa, te wa yúhsúuy rí. 'Di na an waa wona' a unni ðinke : « 'Don d'úhúu dih ? » Wa tahute wonu

tih : « Fun d́uhúu Kanaan, fun ayu lom pesaa dee koon. »

⁹ Tígí daaha, Suseef nérséhté iña na h́úmú heey' d́i sun fi wa ra, d́i tahaatte won wa tih : « 'Don i wolu-wolu yi ayu kénséhí d́ee man gin fun ra ! » ¹⁰ Wa kaa'uute wonu tih : « Di wonuu fun d́o ri Yíkée, fun ayu lom pesaa deh. ¹¹ Fun daa boku boffa yínë, te nuffi fun lante, fun ayuy kénséhí gin ron. » ¹² Suseef tahte won tih : « Lahay íl ! Kénséhí gin fun daa tah d́on koloh. » ¹³ Wa wonu ri tih : « Fun h́úmú ow sabboo a ow ana yi daa boku boffa yínë di gini Kanaan. Bee luk fun paa' kúkëy rë tasse h́ëbís boffi, te lahte bi ínlih në. » ¹⁴ Suseef wonaatte wa tih : « Yee won mi ron ra daa lah : d́on ayu kénséhí gin fun. ¹⁵ Kon may olsoh nda ron wonu kaah. Mee aňoh ra ee di tii buur, ñéedí ron aay dee raa, d́on ii d́uh gini beh. ¹⁶ Wëlí ow yínë di ron na pay kale ri, bëewë tasu ra beku kasaa níi mi olsoh nda ron wonu kaah. Henay kaah raa, mi aňohte di tii buur, d́eef ron ayu kénséhí gina. »

¹⁷ Suseef antee waa wookiroh béeb, bekrohte wa kasaa, wa homute na waal éeyë. ¹⁸ Waali éeyë fë, Suseef won wa tih : « Mi yúhté biti Koope lahte, don faha¹ tosi ñíinní ron raa, pëgí yee nay mi ron wone ra. ¹⁹ Don henun bëewí nuffi wa lante raa, héli ow yínë ron na tasid don kasaa deh, bëewí kayya nimil komi bëewín faam homu yaaab ra pesaa, ²⁰ te lah këmí sè¹ ñéedí ron. Tígí daaha, may yúh nda ron wonu kaah raa, te ron ii húl. »

Wa tahute yee won wa Suseef ra, ²¹ ndaa wa na wonantuu hanndal ki wa : « Yee húmú pagu yen ñéedí yen ra daa tah na¹ tam affi yen. Keeña dúmpé bín fë, di danke, yen síkírúuy rí. Yii baa daa keen sun fi yen woteh. » ²² Ruben tahte won wa tih : « Mi wonay ron bín fë ngënë pëgí kúkëyë yii misikke, don kaa¹uute síkírëhí sè¹ woo ? Neb raa, yen mam na^x ! » ²³ Nuffi koy-baappa paay biti Suseef keloh iña na wonantuu wa ra, af biti lahte bëyí në bíssë¹ wë gonli wa.

^x42.22 *Neb raa, yen mam na* : Di ébrë, bíníyú deh : *Ñif mi hente kabut affi yen woteh.*

²⁴ Suseef yíppée waa hel daaha, dapohte, looyte, antee wëegís na won a wa. Di tanisse Simewoŋ, pokalsa'rohte ri fíi wë.

Wëegísëení koyyi Yakop Kanaan

²⁵ Suseef nahte sùrgë yí ngúukrí saaku yi koy-baappi pep ní líif, dee teyu wa ra béeb, hélsí wë wëegísírú wë filiḅ saaku yi wa, an waa yed ñami wa waala. Dee wona' ri ra paguu daaha. ²⁶ Wa ebute saaku ya mbaammi wa, tíkúuté waala.

²⁷ Lahuu wa tígë nay waa nee'ee elga ra, ow yínë waa na pëkís saakii ay yere mbaam fi ñamad koon, ðeef hélsí búk-búgë. ²⁸ Di won koy-baappi tih : « Hélsí së' wëegísírúté së' ayee filiḅ saakii so' ee ! » Tígí daaha, wa títú títë ní faanni wa na saak, wa na wonantuu hanndal ki wa : « Bee ke yeni Koope bee yi kan ? »

²⁹ Lahuu wa faam boffi wa Yakop di Kanaan ra, wa bíllúté rí iña kat wa ra béeb. ³⁰ Wa wonu tih : « Yíkíi gina wona' fun a unni diŋke, antee haba' biti fun wolu kénsëhí gin wa. ³¹ Fun wonu ri tih : “Fun tílú

kot wun te nuffi fun lante ; fun ayuy kénséhí gin ron. ³² Fun húmú ow sabboo a ana yi daa boku baap, lahte bi ínlih në te bee luk fun paa' kúkëy rë tasse boffi na Kanaan.” ³³ Ndaa yíkíi gina tahte won fun tih : “May anee yúh nuffi ron deh : héllí sē' ow yínë don na, bëewí kayya kome bëewín faam homu yaab ra pesaa. ³⁴ Te lah këmí sē' ñéedí ron. ‘Don kom so' ri raa, may yúh biti nuffon lante, don ayuy kénséhí gin fun. Tígí daaha, may ron wëegísíd koy-boffi ron te ron ay mín tíl kotti ron filiḅ gina dee neba' ri ron ra.” »

³⁵ Na yíidú wë saaku yi wa ra, bina-bina béeb lahte jogi hélsí húmú filiḅ. Oluu wa hélsë, bani boffi wa tíituté. ³⁶ Tígí daaha, boffi wa Yakop won wa tih : « ‘Don fahuu dúmëlí koyyi so' maan : Suseef sooyce, Simewoḅ sooyce, don anutee fahla' beyi Bensame ya' so', yaa béeb keen af so' a ? » ³⁷ Ndaa Ruben won boffi tih : « Tíké rí ya' so', may roo rii nimilid. Mi pagay ri raa, fu bek ñíinní koyyi yaalli ana yi so' feey. » ³⁸ Yakop kaa'a'te fatañ tahte won tih : « Koy so' ii ñéerë' a ron ; koy-yaafi húlté te mi

talla' ri njunduŋ. Yin kat ri waali ron raa, bee
bahaya' mi bee ra, don ay tah sáfúñ hap so' húl. »

Tahi Yakop yeddi Bensame ñéerë' a koy- baappi Ésíp

43 ¹Yaaba baattee misik Kanaan.
²Tílä' ní bëy faam Yakop dúmëlúté peba
dúhúu wë Ésíp rë, Yakop won koyyi tih : « Wëegísí
don lome pesaa Ésíp. » ³Yudaa tahte won tih :
« Yíkíi gina caŋke lok biti fun ñéerúuy a ñéedí fun
raa, fun ii caŋ fíyí. ⁴Fu tah yeddi Bensame ñéerë' a
fun raa, fun pay lomde ro pesaa. ⁵Ndaa fu yedday
ri raa, miteh fun payaa ; ndée bëe' hómú wonte fun
biti fun ñéerúuy a ñéedí fun raa, fun ii caŋ fíyí. »
⁶Yakop tahaatte won tih : « Yii wondoh ron biti
don lahute ñéyíd kay ? Yee pagu ron ra nebaay
so' ! » ⁷Ndaa wa tiilute wonu tih : « Bëe' daa cagoh
fun rík a meela', na saam yii lante sun fi fun a bëy
faam fun : nda boffi fun líssí pes, nda fun lahute

ñéyíd rëe. Fun tiilu ri iña meel ri fun yaaaha ra ee ; fun ay yúhée biti di ay fun kalliree ñéedí fun díh ? »

⁸Yudaa tahte won boffi, Yakop tih : « Yedda' so' Bensame funi ñéerë'. Fun ay koloh fun saañ, nda yen mín tos ñíinní yen ; hen daaha raa, do a fun a bëy faam fa béeb, yaaB ii yen hap pëtih. ⁹Daa mi níidí kúkëyë, te lah meel so' ri. Mi wëegísírëy rë rí rëe, lah yeela' so' tooñi baa pesi so' béeb. ¹⁰Yen teel koloh koon, tii koon fun lahute pay a wëegís waal ana. »

¹¹Boffa yeelte waa won tih : « Hém daaha raa, héní deh : békëelí iña lukki neB gin yen ra filiB saaku yi ron : yin heeñlaa a payaa, kúum a gëyúmmí neBpe, don komaaloh wa yíkí gini Ésip fi baa yoobbol. ¹²Kúrí ganjarmi hélsí nay ron lomee dín fë rë ana, te lah raa, don wëegísíd yee deefu ron búk saaku ya ra ; mín yaha héllë'. ¹³Këli don ñéerë' a ñéedí ron, don wëegís bëyí baa na.

¹⁴Démíin Koope fa mín béeb rë pañ ní bëyí baa ot súfúñ fí ron ndín, yérém ron, di yeris Bensame a

Simewoŋ wëegís a ron. Bee homa' mi bee ra, koyyi so' wadti dúmún dúmë rëe, wa dúmún. »

Teya'a faam Suseef

¹⁵ Yaawa beyute yoobbola, kúrëelúuté ganjarmi hélsë ana, ñéerúuté a Bensame tíkúuté waali Ésíp. Wa lahute cagute fíi Suseef.

¹⁶ Ola' Suseef biti Bensame ee waa na ra, di won súrgëe kúd yii lenke faam fa ra tih : « Kúré bëewí yee faam so', hawree ndawal fu paŋ ; funi wa nay añe. » ¹⁷ 'Bëe' kolohte paŋi iña nah ri Suseef ra, na kúd yaawa faam yíkíi.

¹⁸ Oluu wa biti wa ee kúru faam Suseef ra, wa néekíñúuté níi wa na úm-úmú wonu tih : « Mbaa hélsë húmú búk saaku yi yen ayuu yen waalee dëb dë daa kúddëh yen dee neh ? Yen ay maloh bos deh : wa ay keen sun fi yen, naaf mbaamma, ham yen ñaam. »

¹⁹ Lahuu wa ílí faam Suseef ra, wa lebuute bée' wonute ri tih : ²⁰ « Bahaa, baal fun noo ! Fun débútée ac lom pesaa deh. ²¹⁻²² Na nimilu fun faam níi fun lahute tígë nee'u fun waala ra, bëyí kúnís búk saakii fun na béeb, otte biti hélsí húmú filib, te wa teem cadum fi saaku ya. Fun yíih bée' bekaat wa filib ra, daa tah fun wëegísíd wë ee. Te fun kúrëelúuté hélíis kay loma pesaa. » ²³ Bée' tahte won wa tih : « Ngënë néekíñíi, tëekíi wun deh. Koope fi doni boffi ron daa yera' ron wa daaha alal saaku yi ron. Hélsí ron lahte soo na kaah. »

Di antee d'uhíd Simewon, kompe wa ri, ²⁴ bekke yaawa faam Suseef, kompe wa mulub hosaa kot^y, antee t'umíd mbaammi wa boob.

²⁵ Bi keluu wa biti wa ay añee daaha, wa yugusuute yoobbola komaaluu wa Suseef ra, na sehu ayi biti na^l tam.

²⁶ Laha^l Suseef faam fa ra, wa yerute ri yoobbola kúrëelúu wë rë, wa y'ekute, sígímúté níi feey. ²⁷ Di meelte wa nda wa lahute sos-faan raa, antee waa won tih : « Boffee ke ron na hómú wonuu ron so^l bahate baaha ra hente d'ih ? Di líssí pes a ? » ²⁸ Wa tiilute wonu tih : « Súrgúu líssí pes, di lahte sos-faan. » Wa y'ekute, sígímëetúté.

²⁹ Béyrë^l Suseef afi otte ñéedí, Bensame fa bani boku yaafa yínë rë, di meelte wa won tih : « Bee daa ñéedée ké ron baa na hómú wonuu ron so^l ra a ? » Di baatte won tih : « Koo líhë rë yeren kúkëy yaal ! »

^y43.24 *mulub hosaa kot* : Ébrë hómú lah haneel raa, débë^l rí yed mulub hosaa kot.

³⁰ Keeñ Suseef lííffé ola ot ri koy-yaafi ra, tahte níí íllé béeḅ kaante muun ; di yíppée d́uh, saañce filiḅ lasi na looy. ³¹ Looya' ri níí di wocce lëeysídté keeñ ra, di súlmëhté, wëegíssé won tih : « Nërëlsíí aña. »

³² Di noru a afi, koy-baappi norute kay. Bëy Ésíppë húmú nè rë noru kay, ndée bëewí yaa a Ébrë yë nè bëkíh loon, yii baaha kadduute : di yii bosse waa na. ³³ Koy-baappa paa'uu fíi Suseef. Saawa daa hom búgí beh, ñéedë tíkëhté nè, hente daaha níí pëliin fë daa míllë' hatni yínëe. Wa éemuté na yeelantuu. ³⁴ Suseef naha'te túmđí loonni wa, ndaa yee túmđú Bensame ra lukke y'i koy-baappi iip. Suseef a koy-baappi hanute béeñ níí keeñni wa sosse.

Yami Bensame loh

44 ¹ Suseef antee nah sùrgëe kúdf yii lenke faam fa ra won di tih : « Sodde bëewí yee saaku yi wa yii mín wëe eḅ béeḅ di pesaa, te fu wëegísídf hélsí wë búk-búkkë. ² Lah bekaalee gulee

ke so' yugusuu
hélís rē búk
saakii bee lukki
paa' kúkëy rē,
ñéerë' a cadum fi
pebi. » 'Bëe'
paŋke yee nah ri
Suseef ra.

³ Yíilë' Koo kéy

fín, wa pëkísúuté, sayute a mbaammi wa. ⁴ Wa
dúhúté gina, ndaa liiluy rii wuloh, na won Suseef
bëe' bitih : « Kolee fu dabaat bëewée koon ; fu lah
waa na raa, wone wa biti iñi wanna pagiru wa ra
béeb, wa símuu wë daaha a ? ⁵ Yi tah wa loh gulaa
na hana' a na díkísë' bahaa ra ? Wa pagute yii
bosse ! »

⁶ 'Bëe' dabpe wa, wonte wa unni yaaha. ⁷ Ndaa wa
tahute wonu ri tih : « Fu wona' yii baa díh bahaa ?
Fun kaañuy paŋ yii man dah ! ⁸ Fu olay biti koluu
fun Kanaan ra, fun kúreelúuté hélsë olu fun búkkí
saaku ya ra, fun wëegísírúté rē wë ë ? Ay haalee yi

níi fun ay lohe héliis mbée úrís faam yíkúu ? ⁹ 'Bëe' yaa nay oluu díi na ra hawun húl. Te fun fa tasu ra sah hen ñaammu. » ¹⁰ 'Bëe' won tih : « Mi tahte yee wonu ron ra. Ndaa bëe' yaa nay deefu díi na ra kep daa nay hene ñaami so', bëewí kayya ladu ra yedfu saañ. »

¹¹ Wa yípútée cépíd saaku yi wa, ow fi ow waa na béeb kúníssé bii. ¹² 'Bëe' ñeete saaku ya béeb na saam, dala'te bi saawa níi míllë' bi bee lukki paa' kúkëy rë. Gulaa deefu saakii Bensame.

¹³ Wa tíkúté ya' yi wa affi wa^z ; ebaatute mbaammi wa, wëegísúté ginin.

Dee cagira' Yudaa Bensame ra

¹⁴ Lahuu Yudaa a koy-baappi faam Suseef ra, deef di na seh wa, wa hawuute feey líhúuté fíyí.

¹⁵ Suseef won wa tih : « Don paguu pagadi baa díh ? Don yíh biti bëewë madu a fun ra mínú díkís yin fi yin béeb ë ? » ¹⁶ Yudaa tahte won tih : « Fun lahuy yii wonun fun bah, fun lahuy yii layuun fun ní fun lan. Koope daa yíiñ fun. Funi bëe' gulaa deefu díi na ra béeb daa nay lígínée hen ñaammu. »

¹⁷ Ndaa Suseef won wa tih : « Mi kaañay pañ yii bah. Bëe' gulii so' deefu díi na ra daa nay hene ñaami so'. Don fi yah, wëegísí boffi ron na a jaamma. »

¹⁸ Yudaa antee leboh Suseef, won di tih : « Bahaa baal so' unna nay mi roo wone yee ra ; fu banay

^z**44.13** *Wa tíkúté ya' yi wa affi wa* : Di ébrë, bíníyú deh : *wa ñarute búubí wë*. Ébrë ñara' búubí biti ri tít, afa kúnëh ; ndaa Séréel tíkë' ya' yi afi.

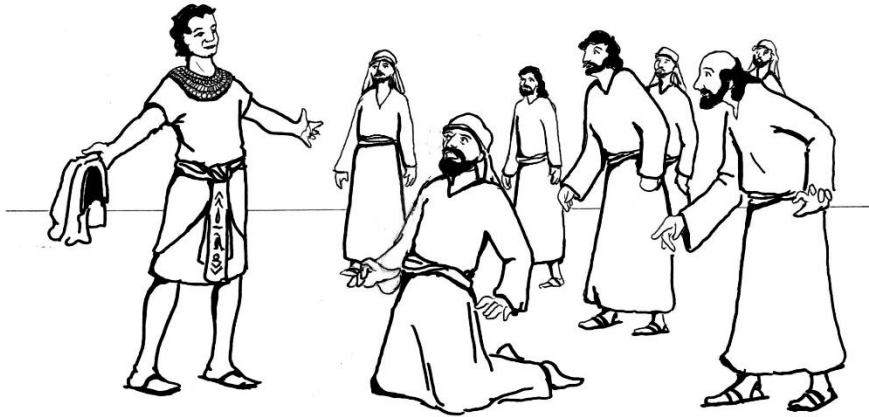
naa haayloh ; ndée mi yúhté bití dóni buur yínë :
¹⁹ d'ébúu fun ac dee ra, fu meelte fun nda fun lahute
 baap, nda fun talluute koy-baap kay. ²⁰ Fun wonute
 ro bití fun lahute boffi bahate a koy-boffi daa paa'
 fun kúkëy. Lahi boffi fun koy ki bah, deef dí bahate,
 te dí faha'te ri níi faha'. Bahii húlté, dí talla' ri kut
 yaafi na. ²¹ Fu antee fun won tih : “Kémí sè' rí, mi ot
 ri a íllí sè'.” ²² Fun wonu ro tih : “Kúkëyë mínéh
 wuloh boffi, wa taka' raa, boffa ay jomloh.” ²³ Ndaa
 fu won fun tih : “Don ñéerúuy a ñéedí ron raa, don
 ii cagil fíi sè'.” ²⁴ Wëegísúu fun sùrgúu boffi fun na
 ra, fun bíllúté rí yee won fu fun ra. ²⁵ Daa tah wona'
 boffi fun bitih : “Wëegísí don baatee pesaa” ra,
²⁶ fun wonu ri tih : “Fun mínlíh pay Ésíp, hém fun
 ñéerúuy a ñéedí fun. Di ñéyrë' a fun raa fun ay mín
 pay, henay baaha raa, fun ii mín caṅ fíi bëe'.”
²⁷ Sùrgúu boffi fun won fun tih : “Don yúhúté bití
 funi beleb so' Rasel lahuu koy ana : ²⁸ bëyí yínëe
 kolohte ya' so', mi haba' bití yin daa palsa' ri. Ndée
 mi ollilay ri níi a woteh. ²⁹ Don beyil bee ya' so' bee
 níi yin kat ri raa, bee bahaya' mi bee ra, don ay tah

súfúñ hap so' húl.” ³⁰⁻³¹ Mi wëegís faam níi baaso' kan kúkëyë rëe, ñíinë mín nëe teem, ndah pokoha pokoh ri ðii na ra. Te bi baha ri súfúñ hap ri húl, ðeef fun. ³² Baatte biti daa mi cagoh baha, mi na ðaŋ níi ði yedða'te so' ri ; daa mi níidí. Mi gappe ri biti mi nimliray ri koohi raa, daa mi lahið ði bakaadi baa pesi so' béeb. ³³ Kon mi ðaŋ ro biti fu yeris kúkëyë nimil a koy-baappi, fu ham so' ñaam tígí. ³⁴ May nimilee dí faam baaso' te mi ñéerëey a ri ? Ðamaay mi ole súfúñ fë nay homee baaso' ra ! »

Teekirohi Suseef

45 ¹ Kela' Suseef unna won Yudaa ra, ði mínlíléh ham afi, yíppée won súrgë yí dúh ëssín. Ðaaha, ow ëe ow di bëewë lebuu ri ra ðeefaay na teekiroh ri koy-baappi ra. ² Ði antee yefoh læel níi bëewë ëssín keluute na, te wona lahte níi faam buur.

³ Tígí daaha, Suseef won koy-baappi tih : « Daa mi Suseef ! Baap líssí pes a ? » Bi kúnëh affi wa Suseef na, wa míníh ríi lof.

⁴ Suseef wonaatte wa tih : « Éccíi fíi sè' deh. » Wa lebuute ri. 'Di tíkílté won tih : « Daa mi Suseef, koy-boffee yaayu ron kúrúté Ésíp rë. ⁵ Ndaa, ngënë yíiríi affi ron yaaya yaayu ron so' ra níi lukus. Tosi ñíinní bëewë daa tah Koope këllídf sè' deh. ⁶ Ndée, yaaba laha' kíil ana kut gina, te tasse kíil iip fíi, lín ii lah níi púlé lec. ⁷ Koope faha' tosi ñíinnën yaaba, don pes níi tali ron tas feey fi beh, daa tah dí këllídf sè' deh, sëmlë'í ron sëmlë'í lahay man. ⁸ Kon Koope daa wol

so' deh, ndée don neh. Te di béyídté sē' níi mi man baap buur na nen : di yerisse faami ya' so', tíkké sē' af Ésíp béeḅ. ⁹ Yípii wēegís baap na faam, don won di tih : “Koohu Suseef daa wona' ro deh : Koope béyídté sē' níi mi hente yíkíi Ésíp béeḅ ; koolé fu deefid so' balaa maañ. ¹⁰ Fay yípee faamu deyi Gosen ndín, fu leboh so' ; doni koyyu a séttú, yuppi pe' ya, harra a fañja, a iña laha' fu ra béeḅ. ¹¹ Don hom Kanaan, don ay looc dín fē, ndée yaaba tasse kíil iip fíi, te Gosen deh, may kúf doni bëy faamu a yuppa béeḅ.” » ¹² Suseef baatte won tih : « Don oluy a íllí ron te koy-yaaso' Bensame otte a íllí bal, bití daa mi na won don na keluu a nuffi ron woo ? ¹³ Kon gétí don teeb baaso' bití mi lahte tii Ésíp, don bílíd rí iña olu ron ra béeḅ ; te yípii sē' ríi kom deh. »

¹⁴ Di antee yeddoh sun fi Bensame, wa yabaalantuute, wa béeḅ ana na looyu. ¹⁵ Kola' ri Bensame na, di ñeete koy-baappi na béeḅ, yabaalohte sun fi wa na looy. Tígí daaha, koy-baappi na anuu mín won a ri.

Wola'i buur

¹⁶ Woni ayi koy-baappi Suseef hente lëyëj nîi faam buur. Kela' ri buur, yaa neba'te bani dakki.

¹⁷ Di won Suseef tih : « Wone koy-baappu eb mbaammi wa, wa wëegís Kanaan ¹⁸ kale boffi wa a bëy faammi wa kúf wë deh. May waa yed feey fa lukki loob Ésíp rë, wa yíp faammi wa na ; te wa ay pesee iña lukki neβ gina ra. ¹⁹ Te wone wa bitih, wa yahti saañ raa, lah wa beyun i sareet deh, wa kale belebbi wa, koyyi wa a boffi ron bal, wa nimil deh. ²⁰ Wa banuy tésíd nuffi wa yii wad waa hel filoon, ndée wa ay deef iñi luk iñyaaha wun deh. »

²¹ Koyyi Yakop paguu iña nahu wa ra daaha. Suseef yedte wa i sareet, ti dee wona' ri buur ra nen, saamidte wa yii nay waa ñame waala. ²² Di ñeete waa na yedte wa béeb búub has ndaa laha' ri Bensame na, di yedte ri na iip a hélíis caak^a.

^a45.22 *hélíis caak* : Di ébrë, bíníyú deh : *sekel tíméer éeyë* (300). Daa ganjarma légéy níirëh kíil sabay éeyë a kíil paana (37).

²³ Suseef kéyrë¹té boffi bal mbaam sabboo yi ebu iña lukki wun Ésíp rë, a mbaam beleb sabboo yi ebu pep, mbúurú a pesii waala biti ri yahti ac. ²⁴ Na pëkís di koy-baappi ra, wonte wa biti wa banuy súfë¹ waala.

Nimili koy-baappi Suseef boffi wa na

²⁵ Wa koluute Ésíp daaha, deefrute boffi wa Yakop Kanaan. ²⁶ Wonuu wa boffi wa biti Suseef líssí pes, te daa ri tíkú af gini Ésíp béeb rë, bi lekaay ri woni wa, di hégíyëey, na yeel wa. ²⁷ Ndaa bíllúu wë rí iña won wa Suseef béeb rë, teebute ri sareetta kéyrë¹ Suseef kalii ra, tígí daaha, kúnsë¹ afa, Yakop na an naa mín keloh. ²⁸ Di yeeltee won tih : « Táyí dah ! Hém koy so¹ Suseef daa líssí pes raa, caa mi koloh mi ole ri balaa mi húl. »

Saañi Yakop Ésíp

46 ¹Yakop tíkèhté
waala a iña laha'
ri ra béeb. Laha' ri Beer-
Sebaa ra, di hawidte
Koope fa na húmú
jaamiyoh Isaak boffi ra.

²Elgin, di filiḅ yodaḁ,
Koo dëekké rí won di
tih : « Yakop ! Yakop ! »

Di tahte won tih :

« Yëew ! » ³Koope
baatte won tih : « Daa
mi Koo, Koope fi boffu.

Ngana néekíñë' yin

saañu Ésíp, ndée may paḅ ní talu baatoh dín fë
caak ní caak. ⁴So' mi beh, daa mi nay roo bede
Ésíp, te mi yedte ro un so', daa mi nay roo

wëegísiré bal. Yiin nay fuu ñame gaawa súhíd rë,
fay lúsée ya' Suseef^b. »

⁵ Yakop kola' ðaaha Beer-Sebaa ; koyya yëegírúté
boffi wa, belebbi wa a koyyi wa sareetta kéyrë' wë
buur kalii wa ra. ⁶⁻⁷ Wa kúrëelúuté yuppi wa bal, a
alal ma lahuu wa Kanaan ra béeb. Yakop ñéerë' a
bëy faami béeb Ésíp : bani koyyi, séttí a sétëettí,
yaal a beleb. Yakop a bëy faami béeb kélsúuté
ðaaha Ésíp.

‘Bëy faam Yakop di Ésíp

⁸⁻¹⁵ Tii yi bëy faam Yakop, yee ñéerúu a ri Ésíp rë,
daa wa yeh :

Koyyi Yakop a Leyaa, séttí a sétëettí :

Ruben saawa a koyyi : Hanok, Palu, Hesron a
Karmi.

^b**46.4** *fay lúsée ya' Suseef* : Di ébrë, bíníyú ðeh : *Suseef daa
nay roo kúndé illú*. Di Ébrë yë në, ow húl rëe, koy ki yaali
gaana mbée bee húlëhë lukki pokoh ðii na ra, daa na kún íllí
búudé fë. Di bëy Ndút, ow jér rëe, mboko mi daa na díífid dí,
daa tah húlëh hoñci lúsë' ya' bëyí.

Simewoŋ a koyyi : Yemuwel, Yamin, Ohat, Yakin,
Sohar a Sawul koy belaa dék Kanaan ra.

Léwí a koyyi : Gerson, Kehat a Merari.

Yudaa a koyyi : Selaa, Peres a Serah (Er a Onaan
húlúu Kanaan). Peres a koyyi ana yi : Hesron a
Hamul.

Isakaar a koyyi : Tola, Puwah, Yasup, a Simron.

Sabuloŋ a koyyi : Seret, Elon a Yahleyel.

Yaa daa tala límíd Leyaa Yakop homuu wa Padan
ra ; wa henute ow sabay éeyë a ow éeyë (33),
baatte Dinaa koy wa beleb ñéerë'té a wa bal.

¹⁶⁻¹⁸ Koyya, séttë a sétëettë lahuu Yakop a Silpaa
ra daa wa yeh :

Gaat a koyyi : Sifyon, Haggi, Súní, Esbon, Eri,
Arodi a Areyeli.

Aseer a koyyi : Yimna, Yiswa, Yiswi, Beriyaa a
Seerah koy-yaafi wa beleb. Beriyaa a koyyi : Hebeer
a Malkiyel.

Yaa daa tala límíd Silpaa Yakop ra ; wa henute ow
sabboo a ow pëenë (16). Silpaa hómú súrgíi Leyaa.
Laban daa hómú beḅ Silpaa yedte ri koohi Leyaa.

¹⁹⁻²² Koyya a séttë lahuu Yakop a Rasel ra daa wa yeh : Suseef a Bensame.

Suseef a Asnat koy Potiferaa, seeyoh di On lahute koy ana Ésíp : Manase a Efarayim.

Bensame a koyyi : Belaa, Bekeer, Asbel, Geraa, Naamaan, Éhí, Roos, Múpím, Húpím a Arde.

Yaa daa tala límíd Rasel Yakop ra ; wa henute ow sabboo a ow iniil (14).

²³⁻²⁵ Koyya a séttë lahuu Yakop a Bilhaa ra daa wa yeh :

Dan a koohi Húsím.

Neftali a koyyi : Yahseyel, Gúní, Yeseer a Silem.

Yaa daa tala límíd Bilhaa Yakop ra ; wa henute ow paana. Bilhaa húmú súrgíi Rasel. Laban daa húmú beë Bilhaa yedte ri koohi Rasel.

²⁶ Bëy faam Yakop, yee nonu tala ñéerúu a ri Ésíp rë henute ow sabay pëenë a ow pëenë (66), bokaay a belebbi koyyi. ²⁷ Baat koyyi ana ya laha' Suseef

Ésíp rë rëe, bëy faam Yakop béeb henute ow sabay paana (70)^c.

Yíbí faam Yakop Gosen

²⁸ Yakop këllídté Yudaa, wolte ri Suseef na woni bití dī ac bāni tee¹a¹ Gosen. Lahuu Yakop a bëy faami Gosen ra, ²⁹ Suseef pokke wëtírí, deefidte boffi dín fë. Laha¹ ri fíyí rë, dī ñuŋaarohte lúumë, looyte na yii maañce. ³⁰ Yakop antee won Suseef tih : « Hém daa fu líssí pes ní mí tíkké rë íl rëe, mi mín húl leegi a sos-keeñ ! »

³¹ Tígí daaha, Suseef won koy-baappi a bëy faam boffi tih : « Cëgí mi pay woni buur bití koy-baappi so¹ a bëy faam baaso¹, yee hómú Kanaan ra ayute.

³² May rii won bití bal don i níirëh har, pe¹ a fana ; te doni yuppi ron a iña lahuu ron ra béeb daa ayu.

³³ Buur dëek rën ní meel ron yee na pagu ron raa,

³⁴ lah wëní rí bití don baahuu níid. Daaha raa, don

^c**46.27** *ow sabay paana (70)* : Bëewí sabay pëenë a pëenë (66) yë wonuu tali Yakop ra, baat Yakop, Suseef a koyyi ana yi raa, daa henil wa ow sabay paana (70).

ay mín yípë' faamon deyi Gosen deh, ndée bëy Ésíp wonuy yin níirëh. »

Boffi Suseef teebute buur

47 ¹ Suseef kola' dah, antee saañ buur na won di tih : « Baaso' a koy-baappi so' ayute Kanaan fa, kúrëelúuté harri wa, pe' ya, fañnja a iña lahuu wa ra béeb ; wa ínú deyi Gosen. »

² Deef di liiltee tanis ow iip di koy-baappi koon, yeeltee waa teeb buur. ³ Buur meelte wa, won tih : « Don paguu yih ? » Wa tahute wonu tih : « Buur, fun i níirëh kíilë níi a woteh. » ⁴ Wa baatute wonu tih : « Misigi yaaba Kanaan tahte níi yuppi fun lahluy ñamad' dín fë. Fun anutee ac haneel gini beh, na dāgu ro buur, fu yeris fun hom deyi Gosen. »

⁵ Buur won Suseef tih : « Boffu a koy-baappu ayu roo na. ⁶ Gina aa ya'u ! Yere wa feey fa luk naa loob ra, wa yíp faammi wa na. Wa mín hom Gosen kay ! Te filiíb fi wa, fu yúh në bëewí sawoorute raa, fu mín tík yuppi so' ya' yi wa. »

⁷ Suseef kalite boffi bal, teeɓpe ri buur. Boffa wodohte buur ní wodoh. ⁸ Buur meelte ri won tih : « Fu pes kíil dí ɗee bah ? » ⁹ Yakop tahte won ɗi tih : « Kíillë maangaan mi ra hente kíil tímээр a kíil sabay éeyë (130)^d. Pesi so' utay te misikke biti mi yeela' ri kíillë pesu baaso' a cisso' ra, te wa i maangaan ti so' nen. » ¹⁰ Yakop ɗagidte buur, antee dúh saañce.

¹¹ Suseef kola' daaha lecidte boffi a koy-baappi feey fa lukki loob Ésíp rë, di Ramses (tii yíníi Gosen) ti ɗee naha' ri buur ra nen. ¹² Suseef saamidte boffi, koy-baappi a bëewë homu ya' yi wa ra, a ɗee teyu wa ra béeb pesaa.

Ɗee kúrë' Suseef Ésíp kíillí yaaba ra

¹³ Bi lahlilay pesaa, yaaba baattee misik gina. Di man ɗi Ésíp faanni bëewë béeb na síiñ, laha' daaha Kanaan.

^d**47.9** *Kíillë maangaan mi ra hente kíil tímээр a kíil sabay éeyë (130) : Lahte bëewí habuu ri ɗeh : Hente kíil tímээр a kíil sabay éeyë (130) yíkíl, ma na tíl rí gin-ëe gin.*

¹⁴ Suseef wookke hélsë Ésíp a Kanaan béeb na yaay ri bëewë pep ra, kúdté wë faam buur. ¹⁵ Dúmë' hélsë ces ya' yi bëy Ésíp a Kanaan ra, bëy Ésíp béeb ayute caguute Suseef wonu ri tih : « Biti fun lahliluy hélíís daa nay tahe yaab hap fun húl fíyú ë ? Yed fun yii nay fun ñame. » ¹⁶ Suseef tahte won wa tih : « Hena biti don lahliluy hélíís rëe, yérí së' yuppi ron, mi lof ron wa pesaa. » ¹⁷ Wa kalute yuppi wa béeb : pënís neh, pe' a har neh, fana neh, mbaam neh, komute wa Suseef, lofruute wa a pesaa ; te wa ñamu na níi kíilë dúmpé.

¹⁸ Kíilë tíkëh në rë, bëewë nimilute Suseef na, wonu ri tih : « Bahaa, fun míníh rëe dap kaaf ka, ndée fu yúhté biti fun lahliluy hélíís te daa fu laha' yuppa woteh. Fun talluu faanni fun a feeyyi fun.

¹⁹ Hanaa fii hom dah, fu yeele fun níi fun húl fíyú ndín, feey fi fun tas hen yambalan ? Lome funi feeyya, fu yed fun wa pesaa ; lah raa, funi wa lígínë' béeb buur laha' fun. Yeraaloh fun tisooh, nda fun pes, te meeyyi fun heneh mbooy. »

²⁰ Bi misik yaaba níi, bëy Ésíp beyute meeyi wa yaayute Suseef. Buur yeeltee laha' feey fi Ésíp béeb daaha. ²¹ Te di teem Ésíp béeb Suseef hampe bëewë béeb ñaam^e. ²² Ndaa feeyi seey'oh ya donj daa lomuy, bi habra' wa buur. Bi wa ñamuu ya' buur, sohlaay wa yaaye feeyi wa.

²³ Suseef won bëewë tih : « Mi lomay doni feeyi ron níi ron ewu ya' buur woo ? May ron yed tiso, don soh meeyi. ²⁴ Ndaa lah lecaa ya fayu raa, peba woralsuu iip, wodi yínëe saañ buur na, hen túmë ; iniilla tas da, yi ron ; lah yéfi në tiso, yii tas hen pesii doni koyyi ron a bëewë homu ya' yi ron ra. » ²⁵ Bëewë tahute wonu tih : « Bahaa, fu tosse ñíinní fun ! Hém daa fu naa'a' keñ fun na daaha raa, fun tahute hen ñaammi buur. »

^e47.21 *Suseef hampe bëewë béeb ñaam* : 'Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Suseef négírë'té bëy Ésíp béeb gin-taah ya.*

²⁶ Suseef poka'te kootii baa ḏaaha Ésíḑ ; te níi a woteh, lahaa lec faraah, túmí baa nísú yeru buur. Kootaa habay meeyyi seey'oh ya.

Kíillë míllë' pesi Yakop ra

²⁷ Yíḑúu bëy faam Yakop deyi Gosen di Ésíḑ rë, wa lahute na feey, te wa keñute níi keñ ; tala baattee gaan. ²⁸ Yakop pesse kíil sabboo a kíil paana Ésíḑ, baat y'ee laha' ri merees ra raa, pesi béeb hente kíil tíméer a kíil sabay iniil a kíil paana (147).

²⁹ Leba' bisi ra, Yakop dëkké koohi Suseef won ḏi tih : « Hena biti fu faha'te so' raa, teeb so' naa'-keeñ, fu teeb so' biti fu pokohte soo na : beke ya'u fëgërëh fí baḥ so'^f te fu aḥoh biti fii soo haca' Ésíḑ. ³⁰ Yiin nay mii hílsée rë, lah kúré búudé fí së', fu haca' ri hëbís caacci so'. » Suseef tahte won tih : « May rii pagee ḏee naha' fu so' ri ra. » ³¹ Ndaa

^f47.29 *beke ya'u fëgërëh fí baḥ so'* : Bín fë, bëy gini baa húmú añuu ḏaaha biti yaa y'aha yii lahte solo.

Yakop baatte won di tih : « Añee ri. » Suseef
añohte. Tígí daaha, Yakop yekke sígímpé af huni⁹.

Dee dagira¹ Yakop Efarayim a Manase ra

48 ¹ Bee gétë¹ iñyaa ra, hompe níi Suseef
wonute biti boffi jérté. Di kolohte yérí boffi,
ñéerë¹té a koyyi ana yi, Manase a Efarayim.

² Wonuu Yakop biti koohi Suseef acce yérí rë, di
híndëhté níi kolohte, tookke búk tigel ka.

³ Yakop won Suseef tih : « Koope fa mín béeb rë
feeñiyohnte so¹ di gini Lúus fi Kanaan, barkelte so¹,

⁴ antee won tih : “May roo keñil níi talu baatoh ; fay
hen goomali négírë¹ tal caak, te may on bëy talu
gina, wa laha¹ ri faraah.” » ⁵ Yakop baatte won tih :

« Koyyi ana ya laha¹ fu Ésíp deh, deef mi aay doo na
doom ra, Efarayim a Manase, may waa habee koyyi
so¹ ti Ruben a Simewon nen. ⁶ Ndaa yee filoon fi wa
béeb yuu. Wa ay mín liila¹ lami wa feey fi baha yi

⁹47.31 *Yakop yekke sígímpé af huni* : faha¹ won biti Yakop
gérémpé.

wa. ⁷ Húlë húl yaafu na nimil mi waali Padan fa ra, hente yii misikke so', daa tah mi paŋ yii bah. Yaafu Rasel húlë' waala di Kanaan, yutuud na lahu fun Efarataa ra. Mi haca' ri waali Efarataa fa na wonuu Betle'em ra. »

⁸ Píyë' ílí Yakop koyyi Suseef, di léciódté gonla, meela'te won tih : « Yee i wah ? » ⁹ Suseef tahte won tih : « Yee koyya on so' Koope dee ra. » Yakop baatte won tih : « Lébíré wë soo na dee noo mi dagid wa. » ¹⁰ Bi baha Yakop, íllë ñúussé níi di mínlíléh yúhsë'. Suseef lébídté tunjka fíi ciffi wa, Yakop yabaalohte sun fi wa, ngufkalte wa. ¹¹ Yakop antee won Suseef tih : « Nuf so' taslay biti koon may roo tíkíl íl, ndaa pagadfi Koope tahte níi mi otte sah koyya lím fú rë. »

¹² Tígí daaha, Suseef dúhídté tunjka kotti boffi, di yekke, sígimpé níi feey.

¹³ Suseef antee beyaat tunjka béeb ana, tíkë'té wë deh : Efarayim paa'te Yakop ya' sugu ; Manase paa'te Yakop ya' ñamaa ; Suseef lébídté wë fíi boffi.

¹⁴ Ndaa Yakop ganilte ya' yi : yedte ya'i ñamaa fi,

tíkké rí af ñéedë, Efarayim fa paa' ri ya' sugu ra ;
yedte ya'i sugu fi, tíkké rí af Manase fa paa' ri ya'
ñamaa ra, bi hen ri saawa níi.

¹⁵ Di na anti dagid Suseef won tih :

« Mee daf ra di tii Koope fa húmú këllíru cisso'
Abraham a baaso' Isaak ra,
Koope fa níid sè' límúu mí níi a woteh ra.

¹⁶ Mee daf ra di tii Malaakaa sëmlë' sè' pesi so'
béeb rë,

di barkel tunji yeh, wa paŋ níi símíi funi caacci
wa Abraham a Isaak tas faraah,
wa keñ níi koyyi wa hasla' feey fa ! »

¹⁷ Tígë tík Yakop ya'i ñamaa fi af Efarayim ra na
faha' ri barkeli wa ra, húmú nebaay Suseef. Di
hampe ya' boffi faha' nísí af Efarayim koon, læeyíd rí
bi Manase. ¹⁸ Di won boffi tih : « Bëyít ! Ngana
hena' daa baap ! Tíkë ya'i ñamaa fu af Manase, daa
ri bahaa ! » ¹⁹ Ndaa Boffa kaa'a'te won tih : « Mi
yúhté baaha koy so', mi yúh yee paŋ mi ra. Manase
bal ac ow gaan, te ri ay lah tali gaante ; ndaa ñéedí

ay rii luk gaan te filooni, tali ay hen ginni tam
dúmléh wë. »

²⁰ Na dagid̄ di wa yiin fa ra, di won tih : « Ay tíl ní
bëy Israyel y'ahti dagid̄ ow raa, wa ay wonee deh :
“Démíin yee pagid̄ Koo Efarayim a Manase ra cép
doo na !” » Daaha, Yakop kállid̄ tii Efarayim,
míllë'té bi Manase.

²¹ Yakop antee won Suseef tih : « Mi hompe kotti
kúl kë, ndaa Koope ot don na te ay ron wëegísíd̄
feey fi caaccon. ²² Te dō fi beh, mi wodte ro ní fu
lungid̄te koy-baappu : Sihem^h fa beya' mi ya' yi
Amoorra ra ac buu ; mi beya' ri kas ki so' a jépílí
së'. »

^h48.22 *Sihem* : 'Di gin coosaan, hom filiḅ feey fa nay lahee
Efarayim a Manase fayu ra ; boffi wa Suseef hacuu na.
Lahte bëewí habuu ri deh : *A dō fi beh, mi wodte ro ní fu
lungid̄te koy-baappu : feey fi Sihem fa beya' mi ya' yi
Amoorra ra...*

Unna míllë' won Yakop ra

49 ¹ Filoon fi baaha, Yakop dëekké koyyi,
tëekídté wë won wa tih :

« Èyí bééβ, mi won don iña nay lahe don na fayu
ra.

² Tëekí fíi sè' dee koyyi so'. Síkiríi sè', so' mi
Israyel boffon.

³ Do fi Ruben, daa fu koy ki saawi so'.
Na lah mi ro ra, deef mi lahte doole te ñif mi so'
na múkë.

Daa fu luk koy-baappu doole a jom.

⁴ Fu mada' a húlbí basa' basoo !
Fanoha fanoh fu a ow di beleβbi so' sun fi tibal ki
so' ra nék
sëpídté sè' lool, daa tah fii këllíil koy-baappu.

⁵ Simewon a Léwí if a bëlgís : ñéerë'í wë poya'
gin.

⁶ Mi fahaay bok a wa nuf múk ! Damaay mi
deefee tee'a' yi wa,

ndah wa bëemúté i ow haayluu wa ra,
te bosì nufa waa na bekke wa lec síl kot i naal
fana.

⁷ Haaylohi misiga waa na ow mínéh yin na ra,
tahan wa alkoh !

May woralsa' koyyi wa a séttí wë filiḅ Israyel,
mi hasla' wa béeb gin Yakop.

⁸ Do fi Yudaa, koy-yaayyu ay roo kañ,
te koy-baappu ay roo sígímíd,
ndah bitì bëewë na haa'uu ro ra ay yék fíyú.

⁹ Yudaa koy so', fu man fiili gaynde fi baa
malohte boorsohi níi na nimil faami ra nen !
Múumé fanoh hílsée rëe, daa kaañ rii këlíd ?

¹⁰ Nguur ka ii koloh ya' Yudaa,
te duudi nguur ka ay home tali níi bín ayaa yíkíi
rë :

daa ri bëe' bëewë béeb ay ñee uni ra.

¹¹ Di ay poken mbaam fi tal béeeñ,
pok koy ka ya' béeeñ lukki wun ra.

Di ay hosee búubbí a béeeñ, hosa' sabidoori a ñif

reseñ.

¹² Béeñ ay takil íllí, miis naa'il síssí'.

¹³ Sabulon ay déké búk kısı fë, tígí ay lah teeraa
gaal,
te feey fi ay lađ ní waal Sidon.

¹⁴ Isakaar mada' a mbaam fi lahte doole.

Fana' ri hanndal ki líikkí gélíkkë^j,

¹⁵ ði otte biti tígë neɓpe hílsëe te gina wunte.

Di yera'te bíiñí séfëe, tahte légyé ñaam.

¹⁶ Dan ay aattiya' bëewí ti talli kayya Israyel nen.

¹⁷ Dan mada' a goñ fa búk waala,

ði man ti hiliñ fa laroh kúyíd kë rë nen ;

ɗobaa ri pënis fë kot rek, jégëe júlkíñëh keen.

ⁱ49.12 *Béeñ ay takil íllí, miis naa'il síssí* : Di ébrë, bíníyú ðeh : *Íllí ay luk béeñ luum, síssí luk miis naa'*. Iñyaa teeba' biti bëe' ay caak yin.

^j49.14 *hanndal ki líikkí gélíkkë* : Lahte bëewí habuu ri ðeh : *hanndal gëcëngë*.

¹⁸ Ęey Koo-Yahwee sęmlę' sę' ! Daa fu yaakaari
so' !

¹⁹ I haa'oh yejuute Gaat na,
ndaa ri mįllę'tęe węe lįk, ñeete talli wa.

²⁰ Gin Aseer ay loof nįi loof !
Feey fi ay dųhįd ñami neba' buur.

²¹ Neftali mada' a fandaay fa fųs baa ra ;
na lįm koyyi wanna ra nen.

²² Suseef kil ki na lįm hom bųk warla ra.
Ya' yi kilka yųukke tįj ka^k !

²³ I yeesh kas tooñute ri, yejuute ri haa',
yeesute ri kas.

²⁴ Ndaa dįi hampe hęlį kas ki hįin, bi lah ri doole

^k49.22 Bįnįi ębrę ę dębęenę tasa'te lan. Lahte bęewį habuu
ri deh : *Suseef mada' a cųmbųr mbaam fi dęk luuf, hom bųk
warla ra ; koyyi mbaam fa homute araal daņa.*

te ri tarte ;
đi hampe hélí kas ki híin, bi habra' ri Koope fi
Gaana na jaamiyoh Yakop ra,
Koope fa na níid rë,
bee na woh¹ Israyel ra.

²⁵ Koope fi boffu sēmlēe rë,
đi fa mín béeb rë barkela ro.

Đémíin đi barkel ro a mulii caagi dúhë¹ sun,
a y'i dúhë¹ keeñ feey.

Đémíin đi barkel ro ní fu keñ te yuppa caak.

²⁶ Iñi wanna pagid¹ Koope boffu ra luk yee mēssí
dúhë¹ danja ra,
wa luk alal mi dúngée kíil ní rë.

Đo fi Suseef, do fa paa¹ koy-baappu béeb sun ra,
đémíin iñi wunni yaaha cép sun fu, ti dee pagira¹
ri so¹ ra nen.

²⁷ Bejsame mada¹ a baade fi sohoorte !

¹49.24 *bee na woh Israyel ra* : Di ébrë, bíníyú deh : *daa ri la'i Israyel* : Koope na wonuu La'i Gaani Israyel, daa ri wohohi Israyel.

Baaba, di ñam yee hap ri ra ;
fíníin fín, di woralsa¹ yii lah ri. »

²⁸ Yaa daa bëewë yípú talli sabboo a ana yi Israyel ra. Boffa wona¹ wa dáh. Ow fi ow waa na béeb, di wonte ri unna míllë¹ rí ríi won dā^m.

²⁹ Filoon fi unni y'ah, Yakop nahte koyyi won wa tih : « So¹ nék, mi ee deefid caacci so¹ búudé rë ee, lah féhéyí níi don haca¹ so¹ hëbís wë filiḅ kilaⁿ hom meey Eforon fi bëy tali Het dā : ³⁰ daa ri kila Makpela a bee jaannda¹ gini Mamre di Kanaan ra. Abraham saam kila haca a, daa tah di lom bani meeya Eforon fi bëy tali Het na. ³¹ Daa ri tígë hacuu Abraham a Saara belebi ra ; tígë hacuu Isaak a belebi Rebekaa ra ; mi haca¹ Leyaa tígí daaha bal. ³² Meeya a kila hom na ra lomuu Hetta na. »

^m49.28 *di wonte ri unna míllë¹ rí ríi won dā* : Lahte bëewí habuu ri deh : *di dagidte ri*.

ⁿ49.29 *kila* : Nuñi yotu loo la¹ te ow mín nëe haal (yotun yoto mbée deefun daaha).

³³ Wona' Yakop koyyi na ní wocce ra nék, dí yeddohte tigel ka lússé, deefidte caacci.

Luuyi Yakop

50 ¹ Tígí daaha, Suseef líhëhté sun fi boffi kíp, yabaalohte rii na, looyte ri ní tallilaay muun. ²⁻³ Di antee nah boyoh ya homu faami ra yugus búudé fë. Wa lahute waal sabay iniil (40) yugusi búudé fí Yakop, ti dee baahuu wa ri nen°. Hente waal sabay paana (70), bëy Ésíp na looyu luuyi Yakop.

⁴ Gétë' yaa béeb rë, Suseef won dakki buur tih : « Hém neba' ron, mi faha' biti koon don wonid so' buur tih : ⁵ leba' bisi ra, baaso' húmú wonte so' biti dí hacce nuji Kanaan ní wocce, te ri nahte so' ní mi añohte biti dí húl rëe may rii haccé na. Mi dañ biti koon buur on so' ndín, mi pay haji baaso' ; luuya dúm rëe mi nimil. »

°50.2-3 Bëy Ésíp húmú kaa' biti búudé yah raa, wa húmú leefuu ri dúuléen a i yin heeñlaa.

⁶ Léhínúu buur woli Suseef ra, buur won dakka tih : « Wëní Suseef tih, di húmú daga' ri ri boffi ní ri añohte, lah ri paya haca' ri na. »

⁷ Na saañ Suseef haji boffi ra, ñéerë' a dakki buur béeḅ, a bëewë lahu tii faam buur ra, a bëewí gaanni Ésíḅ béeḅ ; ⁸ Suseef a bëy faami béeḅ ñéerúu bal, a koy-baappi a bëy faam boffi béeḅ. Henay tunka a yuppa, wa heluy yin kay Gosen. ⁹ I wëtíir sah a soldaarri yaaguu pënís daa bedu Suseef. Duuli bëewë teem dí gaan !

¹⁰ Tíluu wë ní wa lahute Baacaa ya Peek fa ra, di énfí laahi Yurdeḅ, wa looyute na looyi misikke. Suseef looyte luuyi boffi waal paana daaha. ¹¹ Bëy Kanaanna dékú daaha ra, oluu wa bëy luuya Baacaa ya Peek fa, wonu tih : « Bee waḁti hena luuy bëyí gaante Ésíḅ. » Tahte ní wa wonuu énfí Yurdeḅ daaha Abeel-Misrayim, daa ri : luuyi Ésíḅ.

¹² Dee naha' ri Yakop ra, koyyi paguu ri daaha : ¹³ wa kúrúte búudé fí Kanaan, hacute ri kila Makpela. Abraham húmú loma' kila a meeya

jaannda' Mamre ra ya' Eforon Heda. Di húmú lom kila haca.

¹⁴ Woca' hacada ra, Suseef, koy-baappi a bëewë bedu wa luuyi boffi wa ra béeb nimilute Ésíp.

Filoon fi húlí Yakop

¹⁵ Lahuu wa faam ra, koy-baappi Suseef na wonantuu filiḅ fi wa : « Mbaa bee húlë' baap bee ra Suseef ii yíssëh sun fi yen, yíllëh yii misiga húmú pagu yen ri ra ? » ¹⁶ Tígí daaha, wa woluute Suseef na wonu ri tih : « Na húlëy baap doom ra, won lah fun wonun ro tih : ¹⁷ fu yíid díi na, fu baal fun yii ḅosi misiga húmú pagu ro fun ra. Kon fun na ḁagu ro, fu baal fun yii ḅosi bah, ndée fun habu Koope fa na húmú jaamiyoh baap ra. » Léhínúu rí, Suseef yíppé afi na looy.

¹⁸ Koy-baappi daa míllúu payid affi wa, hawuute feey, líhúuté fíyí wonu ri tih : « Fun ay'eh ! Haba' fun ñaammu. » ¹⁹ Ndaa Suseef won wa tih : « Ngënë néekíñíi yin soo na ! Mi Koope neh ! ²⁰ Don húmú koluu pañi so' yin ḅos koon, ndaa Koo yídíssé rí yin

wun. Di oluu ron ri, daa ri ñeya¹ ri daaha, nda ri mín tos ñíin caak. ²¹ Kon ngënë néekíñíi : may kúf doni koyyi ron. » Unna won wa Suseef ra yëellídté keeññi wa.

²² Suseef a bëy faam boffi homute Ésíp yii maañce. Suseef pesse kíil tímээр a kíil sabboo (110). ²³ Di otte níi séttí Efarayim ; baatte biti límúu koyyi Makiir fi Manase ra, wa tíkúté bañji^P.

²⁴ Leba¹ bisi ra, Suseef won bëy faam boffi tih : « May húlé, ndaa hëbíi biti Koope ay ron habra¹ níi dúhíd rën deh, kúf dën gina gap ri Abraham, Isaak a Yakop, aňohte ra. ²⁵ Gëpí së¹ te don aňoh biti bín fë rëe, don ii hel yuh yi so¹ deh ; lah kúrëelíi wë. »

²⁶ Na húl Suseef Ésíp rë, deef di lahte kíil tímээр a kíil sabboo (110). Búudé fë yugusute níi mínéh yah, bekute kees, dápote kolom.

^P**50.23** *tíkúté bañji* : Tígí bañja mín wona biti Suseef haba¹te wa koyyi, ti dee húmú haba¹ Yakop koyyi ana yi Suseef, Efarayim a Manase, ti koyyi ra nen.

Unna kofeel ra

Abraham : Di Bíibèlè, Abraham daa d'éb'pí d'èekúu ébrè. 'Bëy Israyel a Araappa, coosanu Abraham na. Abraham daa boffi Isaak. 48.15

af hun : Tígè nè paa' af ow bití ri fanoh tígá ra. 47.31

añoh : 'Béyíd unu sun bití fay paŋ yee gapa' fu ra. 42.15

Asnat : Koy seey'oh di gini On. 'Di beleb Suseef. Daa ri yaafi Manase a Efrayim. 41.45

Beer-Sebaa : Tii yém di Kanaan. Abraham a Abimelek pokantuute na kooy', añuute ; Isaak a Abimelek bal. Gina hom yémè rë, bebpe tii Beer-Sebaa. Deyi baa caakke yém. 46.1

bëem : Hap húl. Koy-baappi Suseef peenu hawi húl. 37.18

bëyít : Fu faha' gok bëyí nè saaŋ paŋ yin bos, mbée yin bos yulee sun ow raa, fu won ri bëyít. 48.18

Bilhaa : Súrgíi belaa yeru Rasel na kooroh ri a Yakop ra. Rasel míllè'té ríi yed Yakop beleb, wa

lahute Dan a Neftali. Olsee «Yakop» di filiḅ «unna kofeel ra». 37.2

Bina-bina ḅéeḅ : Bu nek (wolof). Dakki ana yi buur, yee húmú kasaa ra heeyu heeyo ; ndaa heeyya, bi ac ḅéeḅ wona' bii kay. 40.5

booḅ : Ŋgooñ, baañ too mbée gaaw fi négírúu ñamad júr. 43.24

baah : Pagadi na húmú pagu merees. 43.32

beyta' : Gapa' pañ yin. Koy-baappi Suseef húmú gapuu saañ Dotan. 37.17

ḅēlgís : Hatinni ana yi daa madu, d'úhúu tígë yínë ; if a hatni yínëe. 49.5

ḅon : Lah nuf pagaa yin. Suseef nah buur saam ḅëyí ñaañce ndaa hereñce bal... 41.33

ḅoyoh búudé : ḅëe' në yugus búudé rë. 50.2, 3

cañ lok : Ham híin woni fu faha' biti ri hen. 43.3

cagoh : Túuy' ow pañ yin fu súh në. Koyyi yaalla a beleḅḅa ḅéeḅ na wonu Yakop na, nda ri ham keeñi. 37.35

cēgíd : Haaloh pañ yin. Yahwee ñéerë'té a Suseef. Tahte ní yii ri pañ ri ḅéeḅ, ñee waal. 39.3

cētēelēe : Habaalaa nīi bín dúmē kíillí yaaba ra.

41.36

dak : Bëewë lukuu leboh buur ra. Koy-baappi Suseef baatuute ri ngaad na wonu ri nda ri buur nda ri tíkëh tal buur raa. 37.8

dey : Feey fi gaante te hanke. 45.10

Dotan : Húur mi looba hom hanndal ki danji Samari a Karmel ra. 37.17

díkís : Saam mbaa olsoh di filiḅ yodaḍ yii gétté, mbée yii ac ayo. Buur bílídté heeyfi bëewë na saamu di filiḅ yodaḍ ra. 41.8

ḍuul : Bëewí caakki daa ñéerúu waala yínë. Koy-baappi Suseef séenuté i Ismayelli caak ñéeruté, dúhúu Galaat. 37.25

eḅ : Tík sun mbaam, mbaa sareet, mbaa filiḅ oto. 42.26

Efarayim : Koy ki ana fi Suseef, daa ri ñéedí Manase. Yakop tíkké rí ya'i ñamaa fi. 41.52

ébrë : Bëewë coosaanuu Abraham na di tali Isaak ra bééḅ, i Ébrë. Tii ébrë dala' Abraham na di filiḅ

Bíibëlë. Wonadi wa bal hínú ébrë. Téeríi beh, d'ébpi
bíníyúu ébrë. 39.14

fayu : Níi bín fë rëe, wahtaa lah raa. 47.24

gad : Taad too (mbée bele) gaan. Ŋaalla négírúu
rëe, yaannga ya leebu, tíkëlsúu ní juuroh, yefu.
41.35

Galaat : Gini feey fi loobpe, caakke kilik a dan,
paa' laahi Yurdeŋ púlëen na'. 37.25

ganil : Waal ana lecanta' raa, deef lahte bi
ganilohte sun fi yínëe (sëllík waal). 48.14

ganjarma : Yii teemma' a bee d'éb dë. 43.12

gëyúm : Koy ka hom filiḅ guluuc ra. 43.11

gimaak : Tee'a'i húmbëté, pagu nami nebpe, mín
lah han a bec. 40.20

Gosen : Deya yeru bëy Israyel di Esíp rë, bok feey
fi Ramses. 45.10

goomal : Bëewí caakute. 48.4

goor : Toogi bëyi man lahay pagad nen. 42.1

hawid : Biti fu yahti yúulëh, fu ool raḅ.

Ílly hawraa : La' yi tíkëelsúu tíkëelsëe, saamu tami raba hawu ra biti bëewë yahti yúulëh Koope na. Olsee netala hom 46.1

haayloh : Hataraayoh, bëyí keeña haay níi mínléh ham afi. 44.18

Heboron : Gina paa' feey fa lukki bëyrëh Palestin ra. Abraham dékké hatinni yaaha yii maañce, te tígë hacuu ri ra wulay daaha. 37.14

Isaak : Koy Abraham ; boffi Yakop. 46.2

Ismayella : Bëewë nonu tali Ismayla ra. Wa bahuu yiik. 37.25

Israyel : Tiya yed Koo Yakop ra. Yakop (Israyel) koy Isaak. Daa ri boffi bëewë yípú talli sabboo a ana yi Israyel ra ; wa hínú : Ruben, Simewon, Léwí, Yudaa, Sabulon, Isakaar, Dan, Gaat, Aseer, Neftali, Suseef a Bensame. Bëy Israyel coosaanuu wa. Wa yeruu gina tii Israyel na homa' Yosuwee nguur ka ra. Wa woralsuute gina, bëyí në béeb bani bëy faami yípúté gini capuu tiyi. 48.20

jaak : Sey (too, ceep, bele, mbée yin kay) y'i talla paa' hatin yéeddúu, affa paa' hatin. Suseef heey

heeyo, filiḅ heeja ḅani koy-baappi na poku jaak.
37.7

jeñ : Gaaw fi paala' laah, te kaañce túuf. 41.2

jégë : Kúrëh pënís mbée mbaam. 49.17

jomloh : Húlë' sáfúñ. 44.22

Kanaan : Koope gappe Abraham biti ay yedḅ bëy tali feey. Na pesa' Abraham ra, feey fi baa daa hínú Kanaan. Daa ri tígë na wonuu Israyel wote ra. Ḍi hom hanndal ki Ésíḅ, Sírí, Libaa a Sordani. Ḍi na wonuu Palestin ḅal mbée Yúdée. 42.5

kaan : Íllí taakke muun. 43.30

keḅ : Lík mbaa tík yin sun. Tasa'te lan filiḅ Bíibëḅë biti bëy Esíp y'aati hap ow húl rëe : nda wa lecuu lúumë níi woc an ḅii lík sun kilik, nda wa pokuu lúumë an ḅii lík sun kilik. 40.19

keñ : Lah i koy caak. 47.27

keeñ : - sos-keeñ ; neḅ-keeñ : Kontaan, sawoor. Fu paḅ mbée fu lah yii neba'te ro raa. Suseef a koy-baappi hanute béeeñ níi keeñni wa sosse. 43.34

- keeñi neḅay : Bëyí kontaanay, lahay sos-keen. Heeyuu dakki ana yi buur elgin, níi koo yíilté kéy fín

fë, Suseef ðeefidte wa otte biti wa sawooruy dara (keeññi wa nebay). 40.6

kil : Nuñi gaani yotu loo la', mbée ðeefu ðaaha, te ow mín nëe haal. 49.29

kolom : Nuñ búudé. 50.26

koote (pok) : Yee ham gina biti daa nay hene ra. 47.26

kuun : Ngato (tuwaab) : Séréel yugusa' ri a mún too, boolluu a muluð ndín, moloñu. Lahte yi na túmú súukúur. Ndaa bëy Esíp yugusuu ri a mún bele, hútú. 40.16

kúnëh af : Jaahloh. Ow lah yii jaahal ri raa, na yéeh yii nay ri page. 41.8

kúyíð : Waal yutuud filið luufa. 49.17

laab : Wonuu yin caak : too mbée cégín, mbée yin kay. Heeyi buur won biti ay lah kíillí paana yi líy ay wun, bëewë lec caak. 41.29

lekoh : Yin lada' ro raa, fu gém. Ndaa Yakop lekaay woni koyyi. 45.26

lígínë' : I ow bok ham mbée pañ yaa yínë. 44.16

loob : Feey fi tohohte, línú rëe mín laab. 45.18

looc : ʼBëyí lahay yin, mokke, sáfúñcé. 41.52

loos : Húur, woy, waal muluɓ. Yakop wola' Suseef húur mí Heboron. 37.14

malaaka : Wolu wolu yi Koope yí lahuƴ faan ; Ndaa wa teekiroh raa, maduu ow nen. 48.16

mam : Yii ow mín rí ñam, te dara kate ri. Ndaa di gonli beh, ow paŋ yin níi yaa nímíl sun fi raa. 42.22

Manase : Saawi Suseef, daa ri baƴi Efarayim. 41.51

maangaan : Fu koloh ginu, ɗoni yuppu, fu saañ íláy kay mbée gin kay. 47.9

mësíɗ : Hílíp ow biti ri lah yii misik ri. Koyyi Yakop caguute ri, na wonu ri mas. 37.35

múkíl : ʼDúmël. Heeja wonte biti baɓ, kíil paana yi yaabi misikke ay naa tíkëh te yin ii tasil gina, iña béeb ay dúm. 41.30

múumé : Gaynde. 49.9

naaba : ʼBílíɗ yii lëhíɗté. Naabii faam Yakop teba' pesi Yakop a koyyi. 37.2

néekíñë' : Fu faha' paŋ yin, fu núp níi fu yiih ri paŋ. 43.18

Níl : Tii laahi gaante hütë' hütëe, húussé Esíp
béé6. 41.1

nííd : Woh ow, fu ñéyíd rí waala gén rë. 43.9

nuf Koo : Yee hom af Koope ra ; Yee faha' ri paŋ
ra. 41.38

nuŋi Sihem : Wulaa fi Sihem. Suseef kola' loossi
Heboron daaha yula'te ri níi tígë teem tewo Sihem
ra. 37.14

ñaañ : Bëyí lahte af. Suseef nah buur saam bëyí
lahte af, tík rí af gina. 41.33

ñaan buur : Yee na tooka' buur ra. Tii buur ka kut
nay bíssée biti buur daa paa' Suseef sun. 41.40

njemet : Yepet af gaawa, mbée liim-liim kilik
(jibisiit kilik). 41.2

njunduŋ : Yin yínë kut. 42.38

ŋak fana : Fan fi faana síiñ síiñë níi súhté. 41.3

ŋaal : Sey too mbée bele. Misahi caŋ Ésíp béé6,
hena sey iip raa, yínë nísú hen túmë. 41.34

ngaad : Yeela' ow íl bos. Koy-baappi oluu wa biti
boffi wa lukki faha' Suseef ra, wa fahluuy ri tík íl.
37.4

ngúuk : Núh yin fu túm wë filiḅ yin ti jaan̄u nen.

42.25

On : Gin di Ésíḅ. ʔëy Ésíḅ húmú yúulúu nē ala fi na'a hínú Raa ra, a bee hínú Atum ra. 41.45

ow ëe ow : Lahay bëyí. Ndaa lahay bëyí mín ríi teeḅ yee won heeyʔa ra. 41.8

pep : Koy yʔutuud̄, pep too mbée pep feey. 42.1

pesaa : Yii ñamun bëewë. ŋaalla garu, yefu filiḅ ginni taah ya raa, yaaba lah raa ndín, bëewë ñame na. 41.35

peen : Goneel sun yin (wun mbée ɓos béeb).

Suseef teem hanndal, koy-baappi séenúté rí, wa na gapuu bëemí. 37.18

pëkísëh : Fu hom ílý' ní fu kolee saañ raa. 44.3

pokoh : Fu faha' yin ní ri tas keeñu raa. 44.30

Potifaar : Tii ow. Potifaar non dakki gaanni buuri Esíp. Daa ri kúḁ wohoh ya. 39.1

Potiferaa : Tii seeyoh di gini On. Daa ri boffi Asnat beleḅ Suseef. 41.45

Ramses : Gina habuu bëy Israyel ñaam di Ésíḅ rë, gin Ramses II. 47.11

reseñ : Koy kilka na pooyu yugusaa béeñ rë. Tal béeñë jibisse, capusse, goññi koyya yíppée non.

40.9

Ruben : 37.29 Koy ki saawi Yakop a Leyaa. Ruben daa fanoh Bilhaa, ow di belebbi boffi, daa tah di míllëey këllëh ñéyíddí. 40.9

saynaa : Yaannga mbée buñi laha' pep feeta' feeta' (bi caakay íl). 41.6

sekel : Koppori bëy Kanaan. Sekel sabay ana daa ganjarma légéy níirëh kíil ana a caan. 37.28

seeyoh : Bëe' na boo yúul rë. 41.45

sëmlë' : Mëytíd yee nay keene sun fi bëe' koon ra. 37.22

Silpaa : Súrgíi belaa yeru Leyaa na kooroh ri a Yakop ra. Leyaa míllë'té ríi yed Yakop beleb, wa lahute Gaat a Aser. Olsee « Yakop » di filiib « Unna kofeel ra » 37.2

sígímíd : Fu yek níi fu sígím fíi ow mbée yin kay. 37.10

síiñ faan : Faani yooyte níi yooy. 47.13

sos-faan : Jaamma ; bëyí yin misikay ri raa, deef lahte sos-faan. 43.27

Suseef : Olsee Kúnsëe

súfë' : 45.24 Wonanta' unni nebay keloh. 37.2

tal : Bëy faam/ bëewí daa boku ñif. 45.7

tal béeñ : Tal kilka koyya na yugusuu béeñ rë.

Daga kúdf hanna ra heeyce, otte kilki béeñ laha' ya' éeyë. 40.9

taal : Mbaar ma na tíkú sun las ra. 50.26

tësídf nuf : Nufu hom yin raa, fu halaate na, fu ham ri nufu. 45.20

tiŋ : Keɓ faam, saakket. 49.22

tokaa ñíin : Ñam pesaa. 42.2

tos ñíin : Sëmlë' ow ní rí pes. 42.18

took buur : Fali buur, beyi buur nguur ka. 40.20

túm : Lempaa na meela' nguur ka kúríi gina ra. 47.24

warla : Culi muulii dúhë' feey, na hót. 49.22

wëtíir : Sareet gaani laha' kot pënë ana mbée iniil ; mbaam ana, fana ana mbée pënis ana daa na

húmú nooku ri filoon ; Daa ri na húmú baabuu, na payuu haa' bal. 41.43

Yahwee : Tii Koope. Tiya teekira' Koo Abraham a koyi ra. 39.2

Yakop : Olse Kúnsëe

yambalan : Feey fi línúy, lahay yin, hom mbooy ma. 47.19

yii koh : Saamoh. Koy-baappa fahuu yaayi Suseef baana-baana yi Ismayella koluu Galaat, na suu yaay Esíp rë. 37.27

Yíkëe : Bëy Kanaan a bëy Ésíp húmú wonuu kélfë yí wë daaha. 42.10

yíiñ : Teeba' yii pañi dapuu dapoo. 44.16

yodad : Pagadi lukke af. 46.2

Yudaa : Koy Yakop a Leyaa. Tali Yudaa fi Israyel coosaanuu dïi na. Daa ri coosaani Yéesú. 37.26

yúulëh : Dañ, mbée boohoh tígë na yúulúu rë. 46.1

yúuk af : Yii lukke af, ow mínéh ríi yúh : Suseef gadte pesaa caak ti pep feey nen. Ow mínéh bílíd dee caaka' wa ra. 41.49

